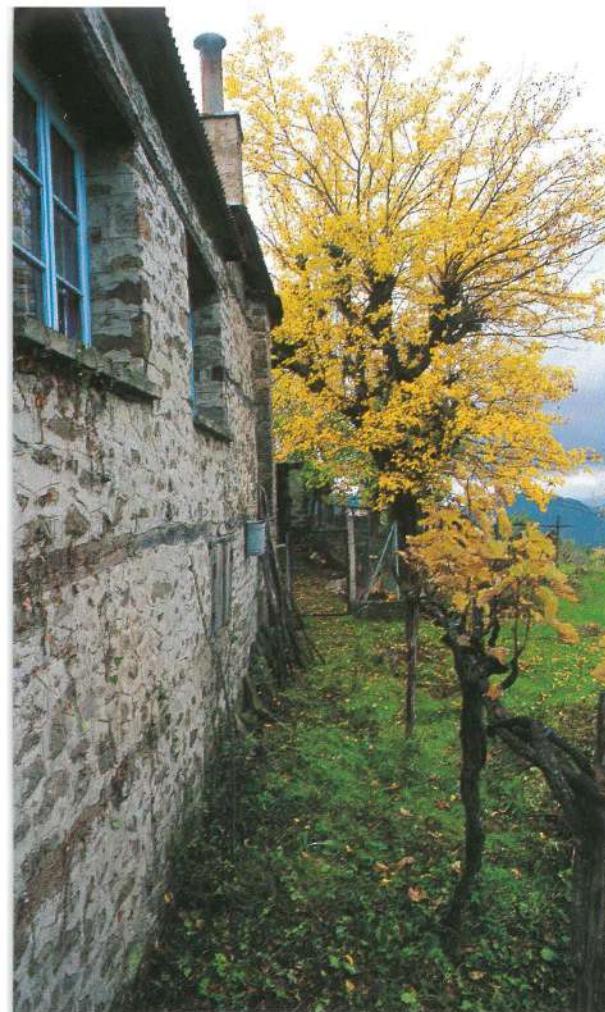

Τα Μαστοροχώρια της Κόνιτσας

ΓΑΝΝΑΔΙΟ - ΜΟΛΙΣΤΑ - ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ (Μέρος Α')

Θ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ | Κείμενο

Α. ΚΑΛΑΤΤΖΗ | Φωτογραφίες

Στις δυτικές υπώρειες του Σμόλικα και σε υψόμετρο 900 μέτρων είναι χτισμένο το Μοναστήρι που διατηρεί ακόμη τα περισσότερα αρχιτεκτονικά στοιχεία του παρελθόντος.

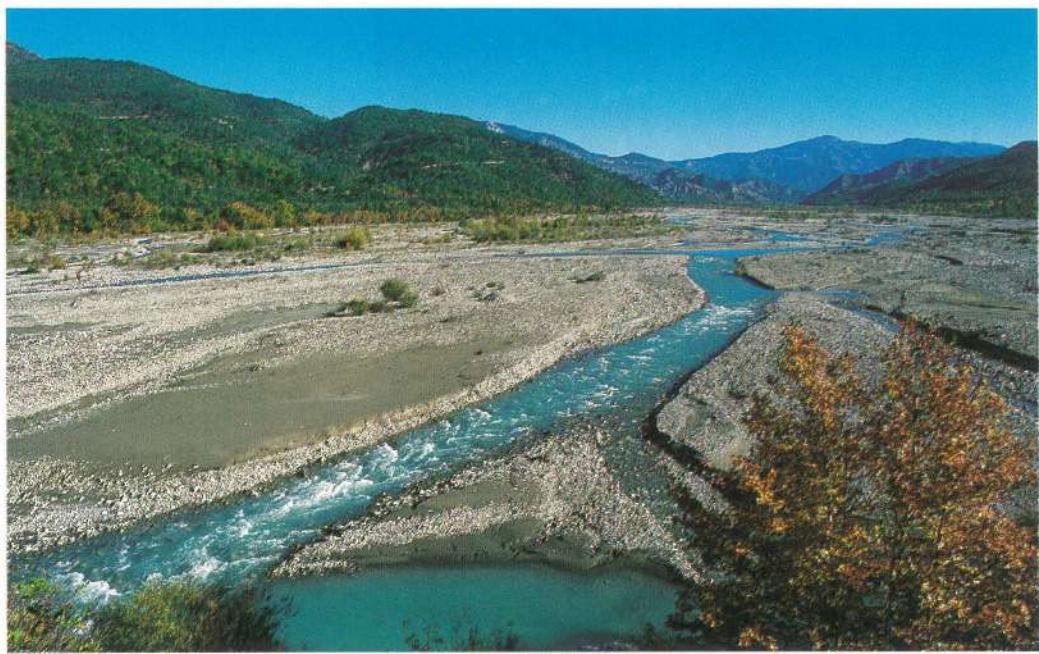
Άρκει ένας παλιός τοίχος, μια κιτρινισμένη μουριά και το βρεμένο γρασίδι, για να δημιουργηθεί ο φθινοπωρινός πίνακας στα Μαστοροχώρια της Κόνιτσας.

ανναδιό -Μόλιστα -
Μοναστήρι, ένα τρίπτυχο
ιστορίας, φυσικής ομορφιάς
και λαϊκής αρχιτεκτονικής
στην καρδιά της επαρχίας Κόνιτσας. Η
ιστορία τους αρχίζει το 1688. Οι διώξεις
από τους Τουρκαλβανούς στην άλλη μεριά
της Τύμφης οδηγεί τους ντόπιους σε νέα
πατρίδα και αναπάντεχη επιδημία
ευλογιάς, δημιουργεί τον δρόμο σωτηρίας
σε τρία διαφορετικά σημεία, Γανναδιό,
Μόλιστα, Μοναστήρι, το ένα σχεδόν πλάι
στο άλλο. Κι όμως στην ψυχή και στα μάτια
των ντόπιων οι θρύλοι του παρελθόντος
είναι ακόμη ζωντανοί. Ο συνδυασμός της
παρθένας φύσης -όπου ο άνθρωπος νοιώθει
ελεύθερος, "ζωντανός"- με τις ιστορίες που
αφηγούνται με δέος οι γέροντες των
χωριών, είναι ασύλληπτης ομορφιάς. Όσο
για τους ντόπιους, είναι φιλόξενοι,
πρόθυμοι και περήφανοι για την τοπική
τους κονζέντρα, την οποία προσέφερνον μαζί¹
με το χαμόγελό τους στον επισκέπτη.
Σας καλωσορίζουμε στον τόπο μας, με τον
πλούσιο πολιτισμό, να περιπατήσουμε στα
στενά καλυτερήμα, να πιούμε ταίπονδο
αντάμα με τους λιγοστούς ντόπιους, να
απολαύσουμε μαζί την ητειρώτικη πίτα, να
γίνουμε ένα με την φύση

Σας περιμένουμε

Πρόδρομος Χατζηεφραμίδης
Δήμαρχος Κόνιτσας

Μοιάζει πολύ μικρός μέσα στην τεράστια κοίτη του ο Σαραντάπορος. Μερικά χιλιόμετρα πιο κάτω θα συναντήσει τους δύο αδελφούς του, τον Αώο και τον Βοϊδομάτη και με κοινή πια πορεία θα εισέλθουν στο Αλβανικό έδαφος.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οκυρ Παναγιώτης παίρνει ένα κούτσουρο βαλανιδιάς και το ρίχνει στο τζάκι. Ξερό καθώς είναι αρπάζει αμέσως, η γωνιά στο ξενοδοχείο ΚΟΥΠΙΑΣ γεμίζει πορτοκαλί ανταύγειες και ζεστασιά.

Γνήσιος Ηπειρώτης ο κυρ Παναγιώτης Κούγιας απ' τα ορεινά της Κόνιτσας, συμπλήρωσε εδώ και χρόνια την όγδοη δεκαετία του και συνεχίζει ζωηρός και απτότητος την ανηφόρα της ζωής. Δίπλα στο τζάκι ο γιος του Χρήστος τον καμαρώνει. Έρχεται κι ο εγγονός, Παναγιώτης κι αυτός, κάθεται κοντά μας. Παρατηρώ τις τρεις αυτές γενιές Ηπειρωτών, τόσο κοντά απόψε η μια με την άλλη, γεφυρωμένες λες με στέρεο Ηπειρώτικο γεφύρι. Σαν κι αυτά που χτίζαν κάποτε οι ξακουστοί μάστορες της περιοχής, τότε που η σκληρή γκριζα πέτρα γίνονταν στα χέρια τους γεφύρι, εκκλησία, καλντερίμι, αρχοντικό.

Ξετυλίγει αργά ο κυρ Παναγιώτης το νήμα

της ζωής από τις αρχές του αιώνα, οι θύμισές του πλανώνται απαλά ανάμεσά μας, μας ταξιδεύουν σε δρόμους λασπωμένους και καλντερίμια, σε σχολεία με σοφούς δασκάλους και πειθαρχία, σε σπίτια πέτρινα με γκαζόλαμπτες, τζάκια και υπόγεια μυστηριακά. Κι ακόμα σε πολέμους και κακουχίες, σε στερήσεις και λιτότητα, σε μακροχρόνιους ξενιτεμούς. Άλλα και σε γλέντια και χορούς ολονύκτιους στα σπίτια ή στις πλατείες, όπου κυριαρχούσαν οι ζεστές και αυθόρμητες ανθρώπινες σχέσεις. Ας επιχειρήσουμε κι εμείς ένα ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο σε κάποια από τα φημισμένα Μαστοροχώρια της Κόνιτσας. Ας αφήσουμε τα βήματά μας να πλανηθούν στην ιστορία και στα καλντερίμια του Γανναδιού, του Μοναστηριού και της Μόλιστας με την ελπίδα και την ευχή, να ξαναποκτήσουν κάποτε την παλιά τους ζωντάνια και αιγλή.

Στο φιλόξενο περιβάλλον του ξενοδοχείου ΚΟΥΓΙΑΣ στην κεντρική πλατεία της Κόνιτσας, μας δόθηκε από τον Χρήστο Κούγια το πρώτο ερέθισμα για να γνωρίσουμε τα Μαστοροχώρια Γανναδιό, Μόλιστα και Μοναστήρι.

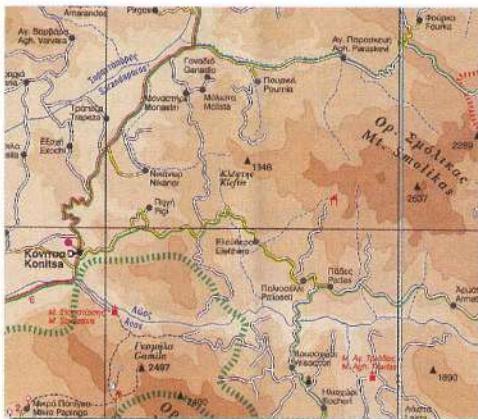
ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Mέσα στις γυάλινες προθήκες του Δημαρχείου της Κόνιτσας αναπτύεται η Ιστορία της περιοχής της. Δεκάδες βιβλία εκεί μέσα, ακίνητα σαν το παρελθόν, περιμένουν κάποιο χέρι να τα ανοίξει. Περνών αργά από μπροστά τους και τα παρατηρώ. Όλα έχουν την ίδια δωρική λιτότητα, την ίδια σχεδόν απωθητική, αυστηρότητα μορφής. Κανένα ίσως απ' αυτά δεν θα γινόταν best seller στις προθήκες κεντρικού βιβλιοπωλείου. Κι ας περικλείουν μέσα τους το καταστάλογμα χιλιάδων ωρών έρευνας και αναζήτησης, κάποιων αθεράπευτα ρομαντικών για την ιστορία και τις καταβολές μας.

Ξεφυλλίζω με σεβασμό τις σελίδες τους,
κάποιες απ' τις οποίες έχουν αρχίσει κιδλας

να κιτρίνιζουν με το πέρασμα του χρόνου. Του χρόνου, που φαίνεται πως λησμόνησε στη διαδρομή του τα τρία μικρά Μαστοροχώρια της Κόνιτσας, το Γανναδιό, τη Μόλιστα και το Μοναστήρι. Που τα ίχνη της ιδρυσής τους χάνονται στα σκοτεινά χρόνια της Τουρκοκρατίας και μέχρι σήμερα δεν είναι ιστορικά τεκμηριωμένη η ακριβής χρονολογία της δημιουργίας τους. Σύμφωνα πάντως με κάποιες ιστορικές ενδείξεις, η περιοχή της Μόλιστας πρέπει να πρωτοκατοικήθηκε περί τα τέλη του 17ου αιώνα, μετά τις επιδρομές των Αλβανών στο Σκαμνέλι του Ζαγορίου. Κατ' άλλη εκδοχή, η περιοχή πριν από το 1800 ήταν βοσκότοπος και οι κάτοικοι έφθασαν εδώ από την απέναντι όχθη του Σαραντάπορου. Ένα στοιχείο που αποτελεί ένδειξη της παλαιότητας κατοικησής της περιοχής είναι μια ανάγλυφη επιγραφή που υπάρχει χαραγμένη στην εξωτερική τοιχοποιία της αιλίς του ερειπωμένου Αρχοντικού του Παπαϊωάννου στο Γανναδιό, όπου αναγράφεται ΕΤΟΣ 1740 ΜΗΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 25.

Τα τρία χωριά ήταν αρχικά ενωμένα σ' έναν οικισμό με το όνομα Μόλιστα. Σύμφωνα με την παράδοση, μια επιδημία ευλογιάς αποδεκάτισε τους κατοίκους, που αναγκάστηκαν να μετοικήσουν σε τρεις οικισμούς,

Τμήμα της περιοχής από τον χάρτη "Ηπειρος" των Road Edition.

Καθώς πλησιάζουμε στη Μόλιστα τα χρώματα του Φθινοπώρου μας υποδέχονται σ' όλη τους τη μεγαλοπρέπεια.

την Μεσαριά (που από το 1919 ονομάζεται οριστικά Μόλιστα), το Γανναδιό και το Μποτσιφάρι (που από το 1928 μετονομάζεται σε Μοναστήρι). Δεν διασώζονται συμβόλαια, έγγραφα ή άλλα γραπτά στοιχεία που να αποδεικνύουν την κοινή προέλευση των τριών χωριών. Υπάρχουν δύμως πολλές ενδείξεις που συνηγορούν υπέρ αυτής της εκδοχής αφού, στα τρία σημερινά χωριά όλοι έχουν μακρινές συγγένειες μεταξύ τους, μιλούν την ελληνική γλώσσα και έχουν ελληνικά ονόματα, έχουν κοινά τοπωνύμια αλλά και κοινά οικοδομικά στοιχεία κατασκευών, κάτι που είναι άμεσα αντιληπτό από μια περιήγηση στα τρία χωριά.

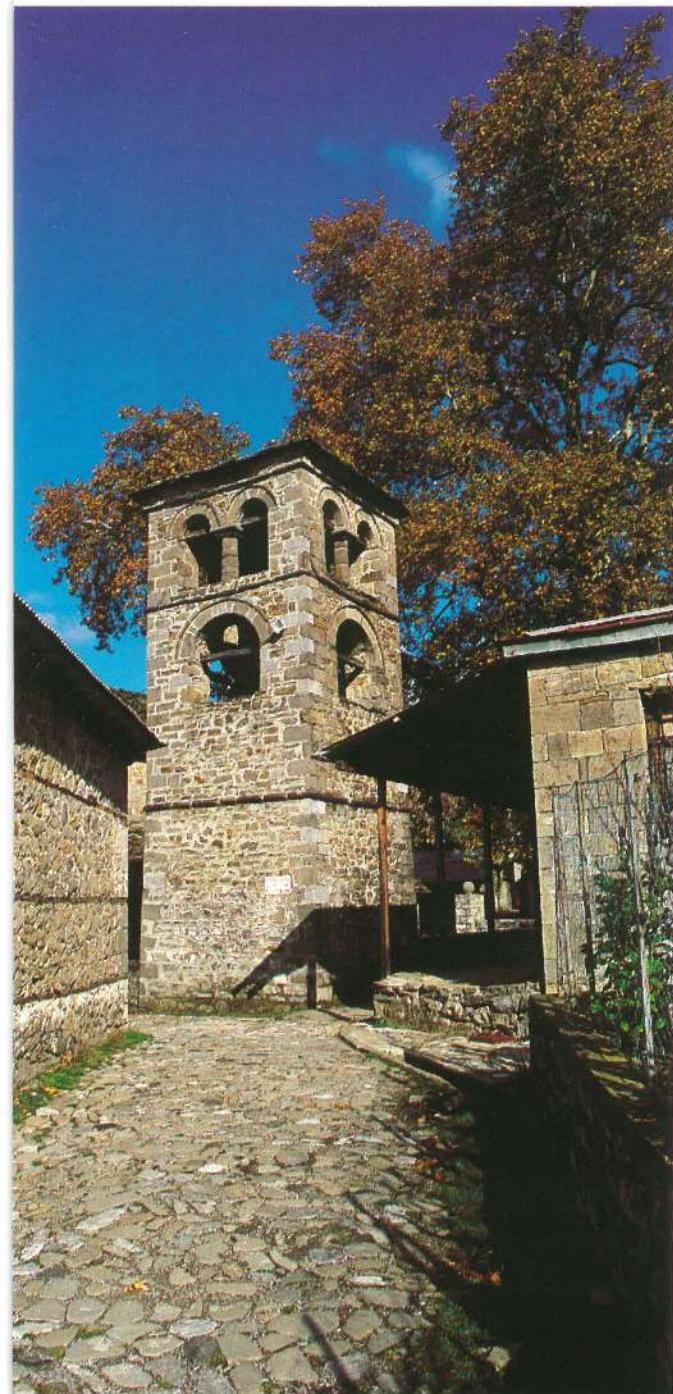
ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΟΝΟΜΑΣΤΟΥΣ ΜΑΣΤΟΡΟΥΣ

Δεν είχαν πολλές επαγγελματικές επιλογές οι κάτοικοι των τριών χωριών. Οι περισσότεροι ήταν γεωργοί, κτηνοτρόφοι ή κυρίως **μάστοροι** (χτίστες ή μαραγκοί). Από τολύ νωρίς οι

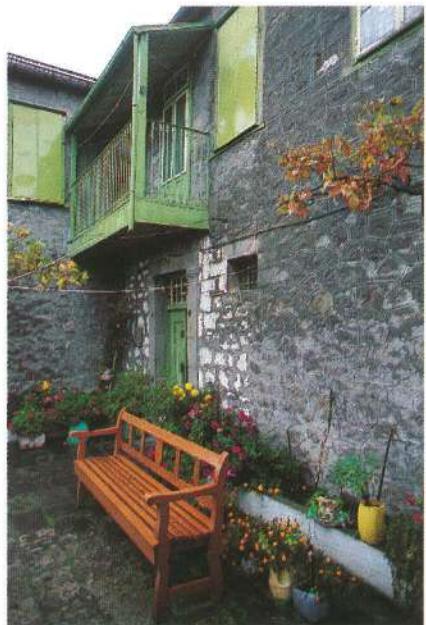
μάστοροι οργανώθηκαν σε συντεχνίες "τα εσνάφια κουδαραίων" όπως λέγονται χαρακτηριστικά. Όπως και άλλες συντεχνίες, έτσι κι αυτοί είχαν καθιερώσει μια δική τους γλώσσα επικοινωνίας τα **κουδαραίκα** ή μαστόρικα, για να μπορούν να συνεννούνται μεταξύ τους, χωρίς να τους καταλαβαίνουν οι ξένοι προς το επάγγελμα.

Οι μάστοροι σχημάτιζαν "μπουλούκια" ή "παρέες" από 10-20 άτομα και συνήθως εγκατέλειπαν τα χωριά για τις δουλειές τους, μετά τις Απόκριες. Η στιγμή αυτή της ομαδικής αναχώρησης, που σχεδόν πάντα συνοδεύοταν από γενικό γλέντι, ήταν πολύ σημαντική, τόσο γι' αυτούς όσο και για τις οικογένειες τους, που έμεναν στο χωριό. Ας μην ξεχνούμε, πως η απουσία ήταν πολύμηνη, πολλές φορές σε απομακρυσμένα σημεία της Ελλάδας.

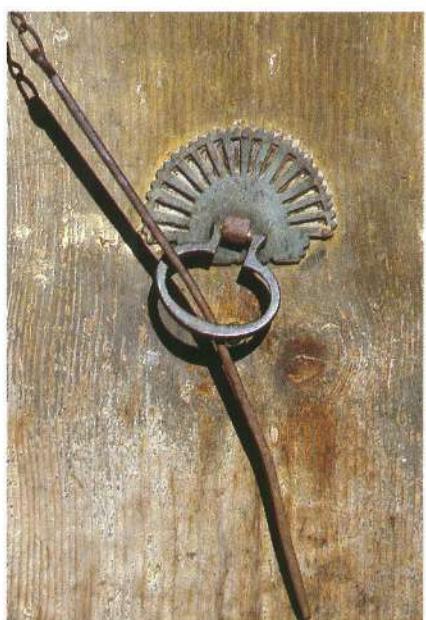
Οι τεχνίτες αυτοί παρόλο που δεν είχαν πολλές γνώσεις ούτε τα σημερινά τεχνικά μέσα., αναδείχθηκαν με την εμπειρία και την επινοητικότητά τους σε πραγματικούς δημιουργούς. Είχαν την ικανότητα αλλά και την ευαισθησία να χρησιμοποιούν το κάθε υλικό κατάλληλα και σύμφωνα με τις

Το Κωδωνοστάσιο της εκκλησίας των Ταξιαρχών στο Γανναδιό, είναι επιβλητικό κτίσμα σε μορφή πύργου με τετραγωνική κάτοψη (3.29X3.29μ.) φτιαγμένο με γκρίζα πελεκητή πέτρα στα 1856 από την "παρέα" του Χαρισιάδη.

Εσωτερικό αυλής στο Μοναστήρι.

Συμβολισμός στην εξώθυρα.
Ο νοικοκύρης λείπει αυτή τη στιγμή από το σπίτι αλλά βρίσκεται κάπου στο χωριό.

Παλιό σιδερένιο δέσιμο, που χρησιμοποιείτο, για να δένει την χοντρή αυλόθυρα με την λιθοδομή ή τις λιθοδομές μεταξύ τους.

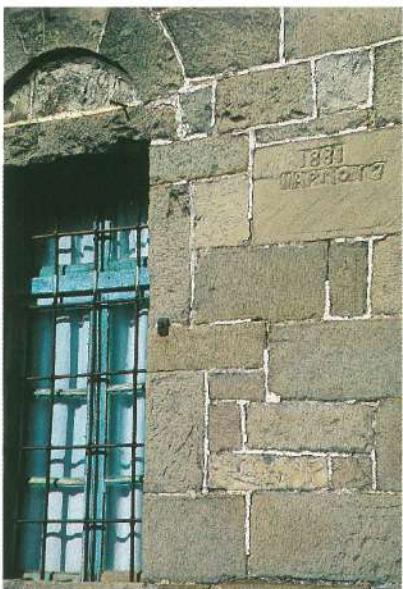
τοπικές συνήθειες της περιοχής που δούλευαν. Από τα χέρια τους έβγαιναν αυθόρυμπτα σχέδια σπιτιών βασισμένα στην Βυζαντινή αρχιτεκτονική παράδοση, ωραία σπίτια και αρχοντικά με πέτρινες διακοσμήσεις και χώρους λειτουργικούς, γέφυρες με τολμηρά λίθινα τόξα που ακόμα και σήμερα στέκονται ολόρθα και προκαλούν τον θαυμασμό και την κατάπληξη μας.

Τα μπουλούκια, σ' όλη τη διάρκεια της απασχόλησης, λειτουργούσαν σαν μια μικρή οργανωμένη κοινωνία, με την ιεραρχία και τους κανονισμούς της. Έτσι ανάλογα με την τεχνική τους ειδικότητα οι οικοδόμοι διακρίνονται σε κτίστες (εσωτερικούς και εξωτερικούς), πελεκάνους, πιλοφόρους, σοβατζήδες. Ανάλογα πάλι με τον βαθμό της τεχνικής τους κατάρτισης διακρίνονται σε **μαθητευόμενους** (τσιράκια), **καλφάδες** (βοηθούς) και **μαστόρους**. Η ιεραρχική εξέλιξη δεν ήταν τυχαία αλλά υπάκουε στην τήρηση μιας σειράς αυστηρών προϋποθέσεων, που ήταν ένας συνδυασμός προϋπηρεσίας και αποδεδειγμένων ικανοτήτων. Τα μπουλούκια είχε για αρχηγό τον **πρωτομάστορα**, που

νοιαζόταν για τα πάντα. Αυτός εύρισκε και έκλεινε τις δουλειές, ήταν υπεύθυνος για την έγκαιρη και καλή εκτέλεση του έργου, φρόντιζε με τα γιατροσόφια που ήξερε για την υγεία των ανθρώπων του, έδινε λύσεις με την πείρα του στα προσωπικά τους προβλήματα, μεριμνούσε για την δίκαιη μοιρασία των εισπράξεων. Γενικά ο πρωτομάστορας, εκτός από τη δεδομένη άριστη τεχνική του κατάρτιση, έπρεπε να είναι πρόσωπο γενικής αποδοχής για τις πολύπλευρες ικανότητές του. Μόνον έτσι θα ήταν σε θέση, αφενός να διατηρήσει την πολύτιμη συνοχή στο μπουλούκι του και αφετέρου να εξασφαλίσει μια μακροχρόνια σχέση αμοιβαίς εμπιστοσύνης, απόλυτα απαραίτητης για την επίτευξη των κοινών σκοπών. Τα μπουλούκια λοιπόν που είχαν σωστή διοίκηση και καλή τεχνική κατάρτιση, ήταν φημισμένα και περιζήτητα. Στη δουλειά τους είχαν μια σπάνια ευσυνειδησία γιατί, όπως συνήθιζαν να λένε, "ο νοικοκύρης για μια φορά κάμνει σπίτι, δεν είναι αμπέλι να το σκάβεις κάθε τόσο".

Μια άλλη ιδιαιτερότητα στις επαγγελματικές συνήθειες των μπουλουκιών, που δυστυχώς σπανιζεί πια στις μέρες μας ήταν, ότι σπάνια καταρτίζονταν συμβάσεις ή έγγραφα για την ανάληψη ενός έργου. Συνήθως αρκούσε ο προφορικός λόγος, σύμφωνα με το θηικό αξίωμα της εποχής "ο λόγος είναι συμβόλαιο". Γραπτές συμφωνίες γίνονταν, όταν τη θέση του εργοδότου είχαν διάφορες κοινοτικές ή εκκλησιαστικές επιτροπές ή τούρκοι ή επρόκειτο για εργολαβίες με λεπτομερείς και περίπλοκες προδιαγραφές, επειδή στις περιπτώσεις αυτές υπήρχε κίνδυνος ασυνεννοησιών, αυθαιρεσιών ή παρεξηγήσεων. Οι υπάρχουσες ιστορικές πληροφορίες πάντως, καθώς και η δημοσιευμένη ελληνική νομολογία, αναφέρουν ελάχιστες περιπτώσεις δικαστικών ή άλλων διενέξεων μεταξύ εργοδοτών και μαστόρων.

Βέβαια στο θέμα του χρόνου απασχόλησης τα πράγματα δεν ήταν τόσο ευχάριστα για τα συμπαθή μπουλούκια της εποχής, αφού δεν υπήρχε καμιά ανάλογη νομοθετική κατοχύρωση. Ακόμα και αυτή η ανάπταυση τις Κυριακές ή Αργίες καταστρατηγείτο πολλές φορές, αν οι χρόνοι παράδοσης του έργου ήταν πιεστικοί. Όσον αφορά το καθημερινό ωράριο εργασίας, ήταν η τροχιά

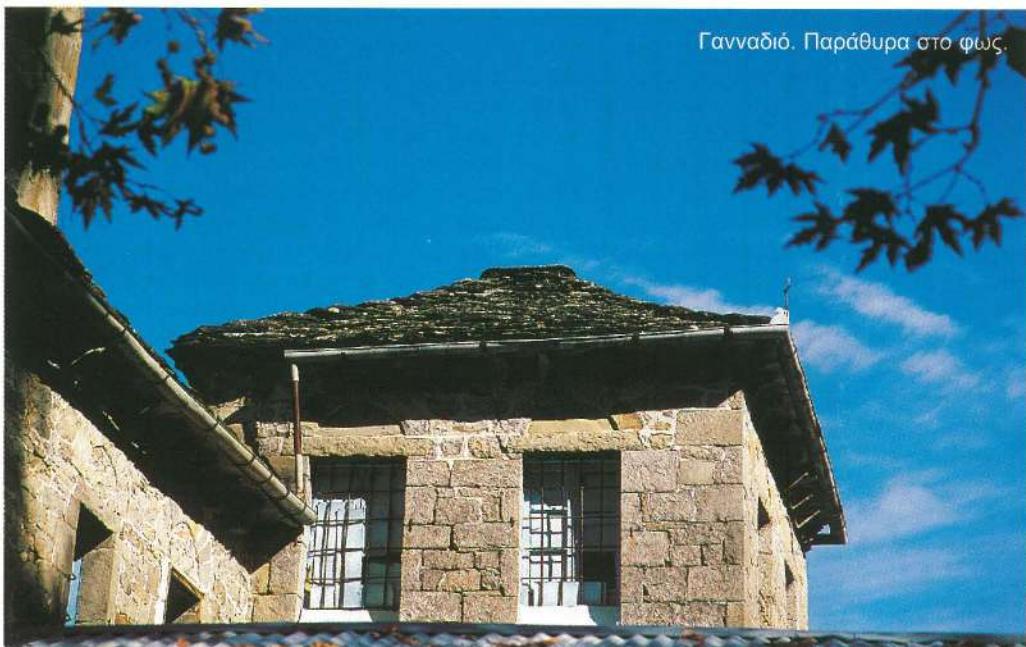

Βαρειά πελεκητή κατασκευή και σιδερόφρακτα παράθυρα.
Κατασκευαστικά χαρακτηριστικά,
επηρεασμένα άμεσα από τις
δύσκολες συνθήκες που
επικρατούσαν τα χρόνια εκείνα
στην περιοχή.

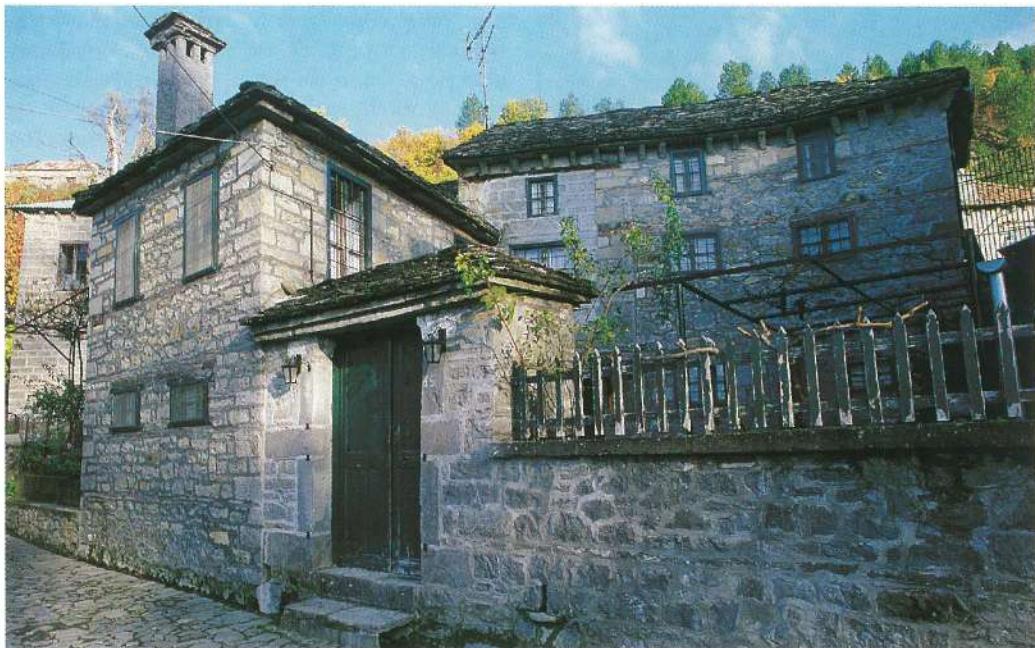
του ήλιου στον ουρανό, αυτή που σηματοδοτούσε την έναρξη και την λήξη του. Έτσι οι εργάσιμες ώρες της ημέρας εκτείνονταν από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου, με δύο ενδιάμεσα διαλείμματα για κολατσιό και γεύμα. Το σκληρό αυτό ωράριο αποδίδει με την γνωστή του εκφραστική δύναμη και το δημοτικό τραγούδι: "Ηλιε μου τι πολλάργησες, δεν πας να βασιλέψεις, σε καταριέτ' η αργατιά κι οι ξενοδουλευτάδες".

Δεν ήταν πάντα ιδανικές οι συνθήκες στην εξέλιξη ενός έργου. Κάποιες φορές τα μπουλούκια έπεφταν σε ιδιοκτήτη δύστρο-

πο ή κακοπληρωτή. Σ' αυτές τις περιπτώσεις έμπαινε σ' εφαρμογή ένας παλιός εθιμικός κανόνας, που ετηρεύεται με θρησκευτική ευλάβεια και αποδεικνύει την επαγγελματική αλληλεγγύη των οικοδόμων. Αφού λοιπόν το συνεργείο έπαιρνε δύσια περισσότερα χρήματα μπορούσε, εγκατέλειπε μισοτελειωμένη τη δουλειά. Κανένα άλλο συνεργείο δεν αναλάμβανε έκτοτε την ολοκλήρωση του έργου, χωρίς την άδεια ή την πλήρη εξόφληση του πρωτομάστορα του αρχικού συνεργείου. Έτσι ο κακότροπος ιδιοκτήτης συμμορφωνόταν ή καταδικαζόταν να βλέπει

Γανναδιό. Παράθυρα στο φως.

Το σπίτι του Γιώργου και της Ρηνιώς Δερμιτζάκη, αναπαλαιωμένο με μεράκι και πολλή αγάπη, διατηρεί την έξοχη αρχιτεκτονική παράδοση του Γανναδιού.

για μήνες ή και για χρόνια το σπίτι του μισοχτισμένο. Εκτός βέβαια απ' αυτή την αλληλεγγύη τους, παροιμιώδεις έμειναν και οι υπόλοιπες ιδιότητες, που γενικά χαρακτήριζαν τους μαστόρους, όπως η τιμιότητα, η ευφυολογία, η χοντρή σάτιρα, η σκληραγγία αλλά και η επιδοσή τους στην πολυφασία, απ' όπου έμεινε η λαϊκή ρήση τρώει σαν μάστορας.

Με τον ερχομό του Νοέμβρη λοιπόν και με τις τσέπες γεμάτες λεφτά, τα μπουλούκια φόρτωναν στα ζώα τα υπάρχοντά τους κι έπαιρναν το δρόμο της επιστροφής για τα χωριά τους. Ήταν για όλους μια στιγμή ευλογημένη, για τις γυναίκες που ξανάβλεπαν τους άντρες τους, για τα παιδιά που χαίρονταν τα δώρα και την παρουσία του πατέρα τους και βέβαια για τους άντρες, που μετά την πολύμηνη κούραση είχαν κάθε δικαίωμα να χουζουρέψουν. Ονομαστά ανάμεσα στα μπουλούκια υπήρξαν του Βασιλείου Χαρισιάδη και Αθανάσιου Σερίφη στη Μόδιστα, του Αλέξη Παπαδημητρίου και Απόστολου Ντόκου στο Γανναδιό και του Ν. Κατσίκη στο Μοναστήρι.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΓΡΑΦΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Κανείς δεν αμφιβάλλει, ότι τις εποχές εκείνες οι άνθρωποι των τριών χωριών, όπως σχεδόν όλη η ύπταιμορφος άλλωστε, αντιμετώπιζαν σκληρές συνθήκες ζωής, πολλή δουλειά και στερήσεις. Είχαν διαμορφώσει όμως ένα μοντέλο ζωής, που βασιζόταν σε απλοποιημένες ανάγκες, φιλοσοφημένη λιτότητα και ολιγάρκεια, στενές και συχνές ανθρώπινες επαφές, έτσι που στο τέλος, έστω και με τα λίγα μέσα που διέθεταν, διασκέδαζαν και χαίρονταν τη ζωή τους.

Οι σχέσεις των αντρών και των γυναικών ήταν κατά κανόνα αγαθές και φιλελεύθερες, τα κορίτσια όμως απέφευγαν να συναντούν τα αγόρια, ακόμα και στο δρόμο.

Οι πιο πολλές δουλειές περνούσαν από τα χέρια των γυναικών, αφού οι άντρες είχαν το άλλοθι της πολύμηνης σκληρής δουλειάς στα οικοδομικά έργα. Έτσι οι γυναίκες, εκτός από το νοικοκυριό που ανήκε αποκλειστικά

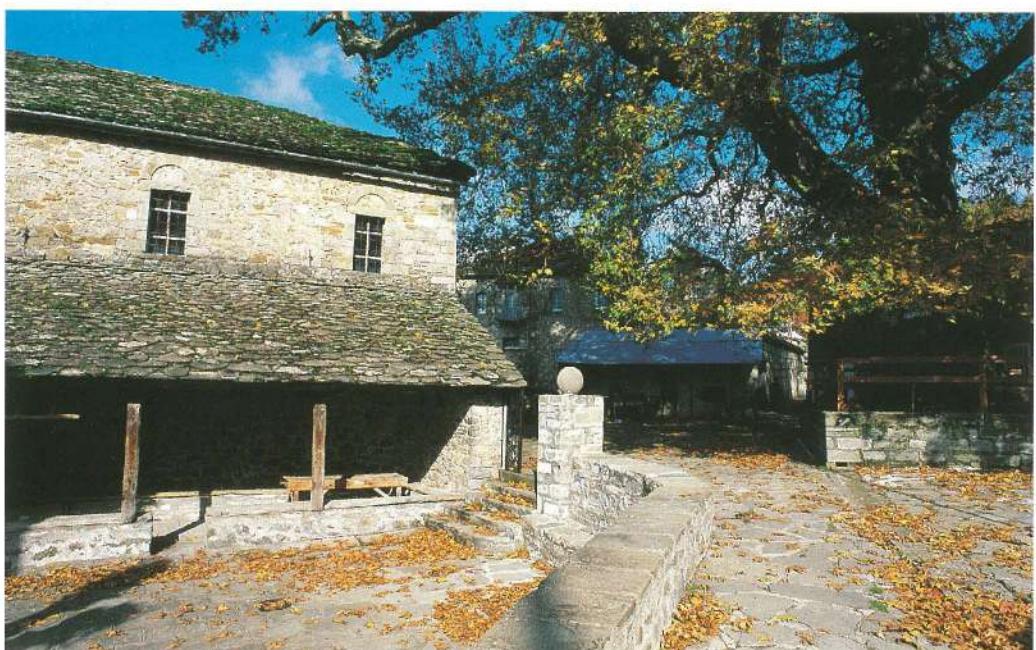

Μια ιστορική φωτογραφία με τον Ελευθέριο Βενιζέλο εν μέσω των Ελλήνων στην Ρουμανία μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου. (Ευγενική παραχώρηση για το περιοδικό του κ. Β.Σερίφη)

Δύο από τα χαρακτηριστικότερα στοιχεία της πλατείας του Γανναδιού είναι η εκκλησία των Ταξιαρχών και ο Γεροπλάτανος. Η εκκλησία ανήκει στον τύπο της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής και χτίσθηκε το 1870 πάνω στα χνάρια άλλης μικρότερης.

στη δική τους αρμοδιότητα, ασχολούνταν σχεδόν και με όλες τις αγροτικές εργασίες, όσο βαριές και αν ήταν. Αποκλειστικά δική τους ευθύνη ήταν και το "Ζαλίκωμα" (η μεταφορά) των ξύλων, κάτι που θεωρείτο υποτιμητικό για τους άντρες. Θεωρητικά βέβαια το γενικό πρόσταγμα είχε ο άντρας, στην πράξη όμως αυτός που καθόριζε τον κύκλο των καθημερινών εργασιών, ήταν η γυναίκα.

Όσο για τους άντρες, που οι περισσότεροι έτρεφαν μουστάκι, ασχολούνταν με διάφορα μαστορέματα στο σπίτι, έβγαιναν για φάρεμα ή κυνήγι, καυγάδιζαν με πάθος για την πολιτική αλλά κάθε βράδυ ανελλιπώς μαζεύονταν μονιασμένοι στο καφενείο, όπου περνούσαν την ώρα τους παίζοντας χαρτιά, φωνάζοντας δυνατά και πίνοντας κρασί, κονιάκ και τσίπουρο. Ήταν άνθρωποι ευγενικοί, απλοί, με ελεγχόμενη συμπεριφορά και βαθιά ανθρώπινο ήθος. Βοηθούσαν πρόθυμα ο ένας τον άλλο στο χωράφι, στο αλόνι, στο χτίσιμο του σπιτιού και δεν δίσταζαν να δανείσουν τα υπάρχοντά τους. Το θρησκευτικό συναίσθημα ήταν ιδιαίτερα ανεπτυγμένο, από τους εκιλησιασμούς δεν έλειπε σχεδόν κανείς και ετηρούντο κατά γράμμα οι νηστείες και τα θρησκευτικά έθιμα. Οι ηλικιωμένοι συντηρούσαν ένα ήθος

Σοκάκι στο Γανναδιό. Πέτρα, ξύλο, γαλάζιος ουρανός, συνθέτουν μια εικόνα τόσο λιπή αλλά και τόσο όμορφη.

βαθιά ανθρώπινο και πολιτισμένο στο χωριό, που μεταβιβάζόταν από γενιά σε γενιά. Αντίστοιχα μεγάλος ήταν και ο σεβασμός προς αυτούς τους ανθρώπους. Ήταν αδιανόητο να περάσει από το δρόμο ηλικιωμένος, χωρίς να σηκωθούν αμέσως όσα παιδιά τύχαινε να κάθονται εκείνη την ώρα στο πεζούλι.

Οι Γανναδιώτες ήταν καλοφαγάδες και πάντα συνόδευαν το γεύμα τους με κρασί. Σ' όλα τα χωριά είχαν αιδυναμία στις πίτες, που ήταν συχνές στο τραπέζι και άφθονες σε ποικιλία. Ο ταχυδρόμος ήταν ιδιαίτερα αγαπητός, αφού με την ανυπαρξία του τηλεφώνου, ήταν ο μοναδικός σύνδεσμος μ' αυτούς που έλειπαν μακριά. Επί τουρκοκρατίας χρέη ταχυδρόμου εκτελούσαν οι κυρατζήδες (αγωγιάτες). Αργότερα έγιναν έμψισθοι δημόσιοι υπάλληλοι. Δύο φορές την εβδομάδα ο ταχυδρόμος γύριζε σ' όλα τα χωριά της περιοχής, μοιράζοντας τα γράμματα και τις επιταγές. Τα βαρύτερα δέματα ήταν υποχρεωμένοι οι κάτοικοι των γύρω χωριών, να έρχονται να τα παραλαμ-

βάνουν από το γραφείο του στο Γανναδιό. Παλαιότερα τα χωριά διοικούντο από Δημογέροντες, που ήταν οι ευκατάστατοι νοικοκυραίοι του χωριού. Αυτοί εξέλεγαν μεταξύ τους τον "Μουχτάρη", τον Πρόεδρο. Ο Πρόεδρος ήταν άμισθος αλλά του δικαιολογούντο έξοδα παραστάσεως από τα κοινοτικά έσοδα. Τα εισοδήματα της Κοινότητας προέρχονταν από κληροδοτήματα, ετήσια φορολογία των κατοίκων σε είδος η χρήμα, δωρεές, διαθήκες, εράνους. Ο Παπάς προσλαμβανόταν από τον Πρόεδρο κατόπιν συμφωνίας και αμείβετο σε είδος ή

Καλντερίμια, ανηφοριές, γραφικές γωνιές, η περιήγηση στο Μοναστήρι είναι ένας ευχάριστος περίπατος.

χρήμα από ειδική φορολογία των κατοίκων. Ο Πρόεδρος της Κοινότητας ήταν ένας πολύ σημαντικός παράγων στην εν γένει ζωή του χωριού, αφού απ' αυτόν περνούσαν οι διορισμοί σχεδόν όλων των λειτουργών και υπαλλήλων. Έτσι ο "Ντραγάτης" (αγροφύλακας) διορίζετο για ένα χρόνο από τον Πρόεδρο, αμείβετο σε ειδος, ή χρήμα και επέβλεπε τους αγρούς, τα δάση και τα βιοσκοτόπια. Ήταν εξοπλισμένος με όπλο, κυάλια και σφυρίχτρα και ήταν το φόβητρο των παιδιών, που έκλεβαν φρούτα ή βιοσκούσαν χωρίς άδεια τα κατσίκια τους. Το Γανναδίο ήταν έδρα δικαστών και φορειστράτων, που ήταν όμως έμμισθοι κρατικοί υπάλληλοι. Στο Γανναδίο επίσης είχε την έδρα του και ο Γιατρός, με τον οποίο όμως ίσχυε ιδιόρρυθμο καθεστώς. Συγκεκριμένα ο γιατρός πληρωνόταν από τους πλούσιους ένα συμφωνημένο ποσό (κοντότα) για ένα χρόνο, με την υποχρέωση να πηγαίνει στο σπίτι τους κάθε φορά που τον καλούσαν. Οι φτωχότεροι των πλήρωναν για κάθε επίσκεψη.

Ο γιατρός εκτός από το ιατρείο του είχε και φαρμακείο στο χωριό. Εκεί φύλαγε τα φάρμακά του σε σκόνη και ζύγιζε σε ζυγαριά τις δόσεις που χορηγούσε στους ασθενείς του. Αναφωτιέται κανείς σήμερα πόσο γρήγορα και αποτελεσματικά μπορούσε να επεμβαίνει ο γιατρός με τα μέσα που είχε στην διάθεσή του την εποχή εκείνη αλλά και με τις αποστάσεις που συχνά ήταν υποχρεωμένος να διανύει στην ράχη κάποιου ζώου.

Ο Τσομπάνης και ο Γελαδάρης, που ασχολούντο με την βόσκηση και το άρμεγμα των ζώων διορίζονταν στο καφενείο του χωριού την ημέρα του Αγίου Δημητρίου από τον Πρόεδρο και τους χωριανούς. Η θητεία τους διαρκούσε ένα χρόνο και η αμοιβή τους συμφωνείτο κατά κεφαλή βιοσκούμενου ζώου.

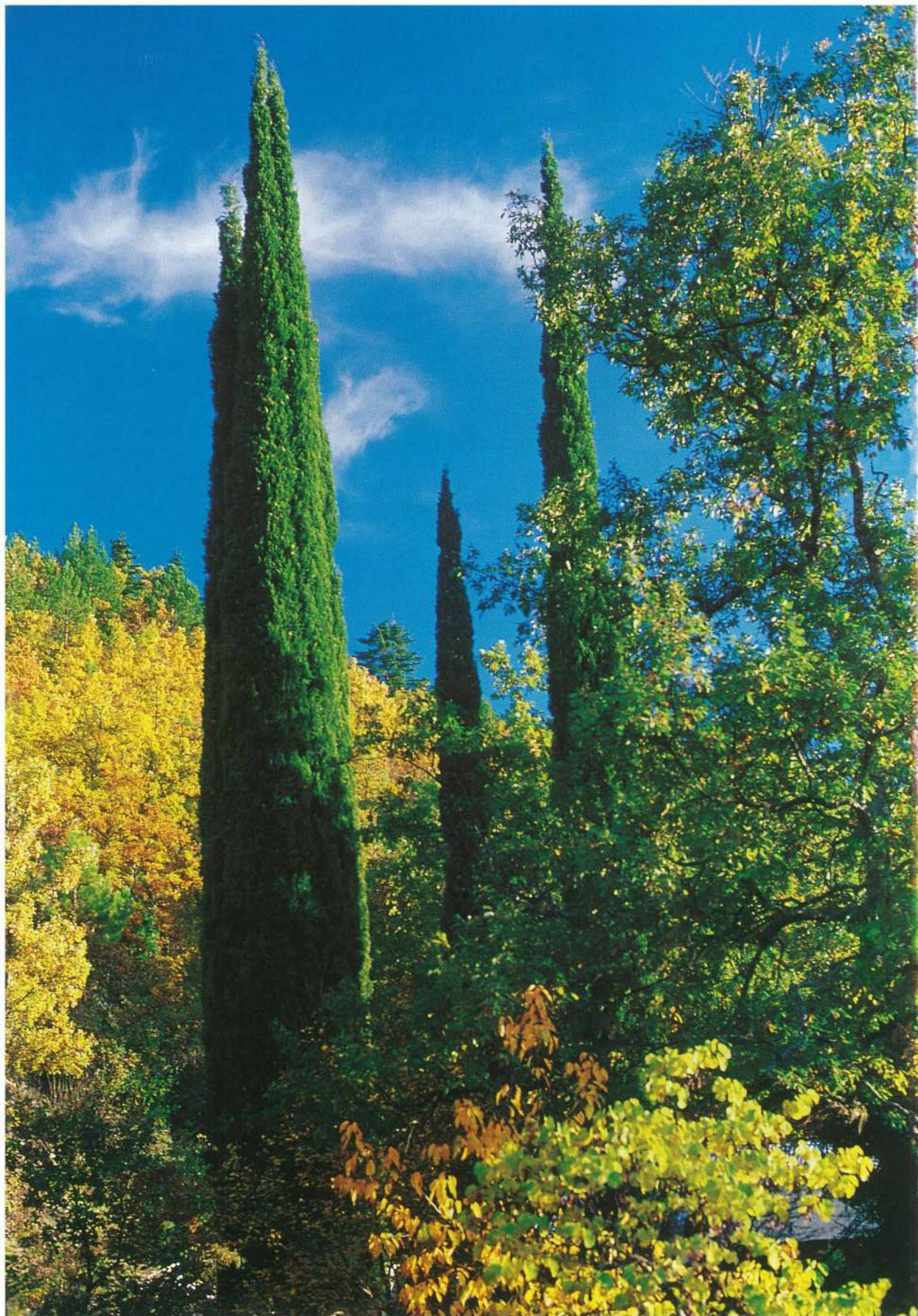
Οι Δάσκαλοι δεν ήταν τότε έμμισθοι υπάλληλοι του κράτους αλλά προσλαμβάνονταν με επιλογή ανάμεσα στους καλύτερους. Πληρώνονταν συνήθως καλά για τις υπηρεσίες τους και γι' αυτό πολλοί ήταν αυτοί που ήθελαν να υπηρετήσουν ως δάσκαλοι στο Γανναδίο. Οι Γύφτοι, αν και θεωρούντο άτομα κατώτερης τάξης ενωματώνονταν κι αυτοί στην κοινωνία του χωριού. Εγκαθίσταντο στο χωριό κατόπιν συμφωνίας με τον Πρόεδρο και είχαν συγκε-

κριμένες ασχολίες.

Έτσι η μέρα τους περνούσε με διάφορες μικροδουλειές στα σπίτια των πλουσίων και με κατασκευές και επισκευές γεωργικών εργαλείων και σιδερικών στο καφίνι που υπήρχε στο χωριό. Εκεί όμως που ήταν πραγματικά πολύτιμοι και δημοφιλείς ήταν στους χορούς και στα πανηγύρια με τα όργανά τους κλαρίνο, βιολί, ντέφι και λαούτο. Το Γανναδίο όμως δεν είχε μόνο τους δικούς του κατοίκους αλλά και πολλούς περαστικούς. Οι πιο συχνοί ήταν οι κυρατζήδες, που μετέφεραν με τα ζώα τους διάφορα προϊόντα. Τακτικός κάθε καλοκαίρι ήταν ο Καλαϊτζής, που ερχόταν από την Ηγουμενίτσα για να γανώσει τα μπακιέρνια σκεύη. Από το κοντινό χωριό Πουρνιά ερχόταν ο Ράφτης, για τα γαμπριάτικα κουστούμια και τις φλοκάτες. Περαστικοί ήταν οικόμα και ο Δασικός, ο Βαρελάς και ο Σαμαράς από το Κεράσοβο που δουλευαν σταυροπόδι στην πλατεία, ο Χαλβατζής από την Πουρνιά, ο Φορειστράτορας αλλά και οι Πραματευτάδες, που άπλωναν την πραμάτεια τους στα πεζούλια της πλατείας.

Όλοι αυτοί οι περαστικοί που βραδιάζονταν στο Γανναδίο περνούσαν τη νύχτα τους στο Αμιλικό (τον ξενώνα). Το Αμιλικό ήταν ένα διώροφο κτίριο, που την έγνοια του είχε ο Αμιλής (ξενοδόχος). Διορίζονταν κι αυτός από τον Πρόεδρο και φρόντιζε το Αμιλικό να' ναι καθαρό, να 'χει ξύλα για τη φωτιά, μπρίκια, καντήλι του πετρελαίου, λαγίνια με νερό και τ' απαραίτητα τρόφιμα για προσφαΐ. Ήταν εποχές, που αντί για Αμιλή, τούτα τα ορεινά χωριά της Ηπείρου είχαν Αμιλισσες, ένδειξη κι αυτό της μόνιμης απ' τον ξενιτεμό λειψανδρίας. Κολλητά στο Αμιλικό ήταν η θολωτή βρύση, όπου κελάριζε νυχτόμερα το νερό μεσ' την πέτρινη γούρνα. Ήταν η βρύση χτίσμα αρχιτεκτονικά απλό, με ντόπια πέτρα, ίρεμη και φιλόξενη, ίδιο προσκυνητάρι, που πριν την άντληση του νερού σου υπέβαλλε να κάνεις το σημείο του σταυρού. Ήταν τελικά τα τρία χωριά μια μικρή κοινωνία με δικούς της απλούς αλλά και πρακτικούς κανόνες, που ο κάθε άνθρωπος είχε τη θέση και το ρόλο του.

Ανηφορίζοντας για το Μοναστήρι των Εισοδίων της Θεοτόκου πάνω από το χωριό Μοναστήρι, η φθινοπωρινή φύση δημιουργεί συνθέσεις εκπληκτικές.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ

Φθάνει επί τέλους η στιγμή να πάρουμε τον ανήφορο για τα τρία χωριά. Τόσα χρόνια διασχίζουμε την κοιλάδα του Σαραντάπορου για να πάμε στην Κόνιτσα, στα Γιάννενα. Κι ούτε μια φορά δεν είπαμε να ξεστρατίσουμε, να δούμε τι υπάρχει έξω από την ευθεία. Είναι τόσο μεγάλη η μικρή Ελλάδα, που να πρωτοπάσ! Άρκεσε δύμας τούτη τη φορά η παρακίνηση του φίλου μας Χρίστου Κούγια και τα πολύτιμα βιβλία που ξεφυλλίσαμε στο Δημαρχείο Κόνιτσας. 17 χιλιόμετρα έξω από την Κόνιτσα στην

Τμήμα εσωτερικού της Μονής Εισοδίων της Θεοτόκου.

ευθεία της Κοζάνης, στρίβουμε δεξιά. 4 μόλις χιλιόμετρα απέχουν τα χωριά, ανεβαίνει ο καινούργιος δρόμος στριφογυρίζοντας. Πίσω ο Σαραντάπορος δόλο και ξεμακραίνει, απέναντι οι ψηλές βουνοκορφές του Γράμμου, παντού βλάστηση πυκνή με κάθε ειδούς θάμνους και δένδρα. Παιζει ο ήλιος πάνω από τα κεφάλια μας, άλλοτε μας καίει κι άλλοτε χάνεται.

Παραλίγο να το προσπεράσουμε το Μοναστήρι, έτσι όπως είναι κρυμμένο στο δάσος του. Μια γερόντισσα κι ένας νέος στην πλατεία του χωριού μας καλωσορίζουν. Δίπλα η μεγάλη πέτρινη βρύση, δωρεά του

Με ξεναγό μας τον Νίκο επισκεπτόμαστε το Μοναστήρι των Εισοδίων της Θεοτόκου, οίκημα λαμπρό, που έχουν αρχίσει, και ελπίζουμε να ολοκληρωθούν, οι εργασίες αποκατάστασής του.

Φρίξου Παπτοχρηστίδη. Το καφενεδάκι είναι κλειστό, ανοίγει μόνον το καλοκαίρι. Πως άλλαξαν έτσι οι καιροί! Που να πιει κανείς ένα καφεδάκι να ξαποστάσει. Ακούγονται μελαγχολικά τα βήματά μας στο καλντερίμι, μας βγάζουν στα τελευταία σπίτια του χωριού. Ένα ψυχρό αεράκι κατεβαίνει απ' τις πλαγιές του Σμόλικα, περνάει ανάμεσα απ' τα κιτρινισμένα φύλλα μιας τεράστιας μουριάς, τα κάνει ν' αναρριγούν.

Φτάνουμε μπροστά σε μια κλειστή αυλόπορτα στην άκρη του χωριού. Στεκόμαστε εδώ μερικές στιγμές απέναντι στον ανοιχτό ορίζοντα, αφήνουμε τα μάτια μας να ηρεμούν στα χρώματα του Φθινοπώρου. Ξαφνικά, εντελώς απρόσμενα, η αυλόπορτα ανοίγει. Ένας χαμογελαστός άνθρωπος ξεπροβάλλει από μέσα, μας καλωσορίζει και μας καλεί να μοιραστούμε ένα καφέ μαζί του. Παλιό το σπιτικό, με χώρους λιτούς και συμμαζεμένους, στα ανθρώπινα μέτρα. Κάθε γωνιά του είναι γεμάτη παρελθόν και αντικείμενα που δεν βλέπει πια κανείς στα σύγχρονα σπίτια. Ανάβει ο Νίκος την ξυλόσορτα κι όσο να γίνει ο καφές, γεμίζει με

ρακή τα ποτηράκια. Βουρκώνει ο ουρανός, φτάνουν ως τη γη οι πρώτες σταγόνες, χτύπος γλυκός πάνω στις λαμαρίνες.

-Δεν μ' αρέσει ο τσίγκος στη σκεπή, μα τον κρατάω για τον ήχο της βροχής. Είν' αραία συντροφιά στην μοναξιά μου, λέει ο Νίκος. Μιλάει για το παρελθόν, μνήμες παλιές απ' το χωριό, ύστερα απ' την πόλη, πίκρες, περιπέτειες και τώρα πάλι εδώ στα πατρογονικά χώματα, με σχέδια για το μέλλον, με αισιοδοξία, η ζωή συνεχίζεται ακόμα....

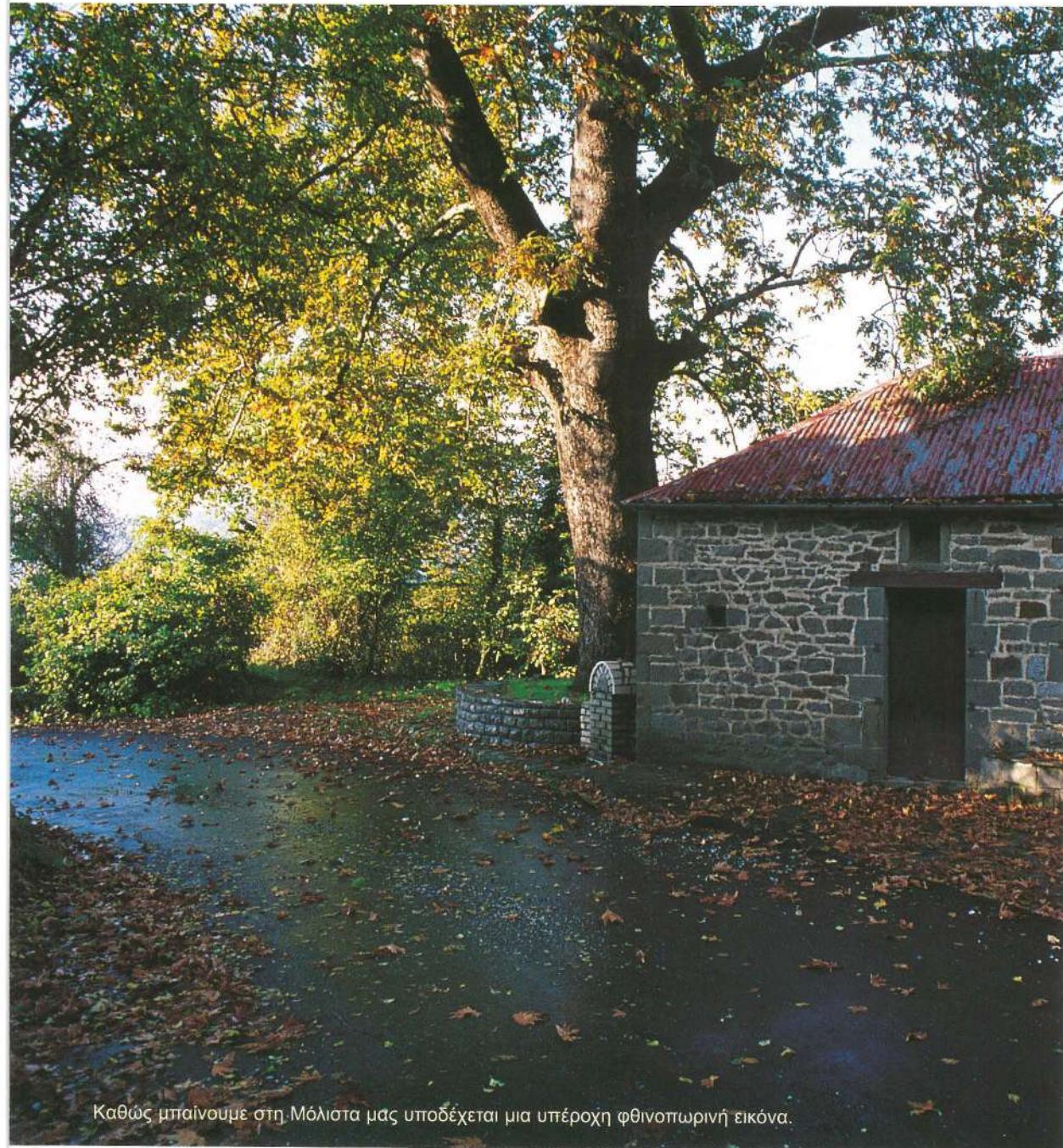
-Εδώ ήταν γραφτό να ολοκληρωθεί ο κύκλος, καταλήγει.

Τον αποχαιρετάμε συγκινημένοι. Κάθε φορά που θα μας βγάζει ο δρόμος στο Μοναστήρι, θα 'χουμε έναν καλό φίλο να μας ανοίγει την πόρτα.

Πριν καλά-καλά προλάβουμε να βγούμε από το Μοναστήρι, φτάνουμε στην Μόλιστα, την παλιά Μεσσαριά. Χτισμένη λίγο πιο χαμηλά η Μόλιστα, μοιάζει με μια τεράστια φωλιά στις δασωμένες πλαγιές του Σμόλικα. Νέος παροξυσμός χρωμάτων εδώ, καθώς τα πλατάνια εναλλάσσονται με τα έλατα, οι

Βαδίζοντας κανείς στο Μοναστήρι ανακαλύπτει εικόνες απλές, μα τόσο όμορφες

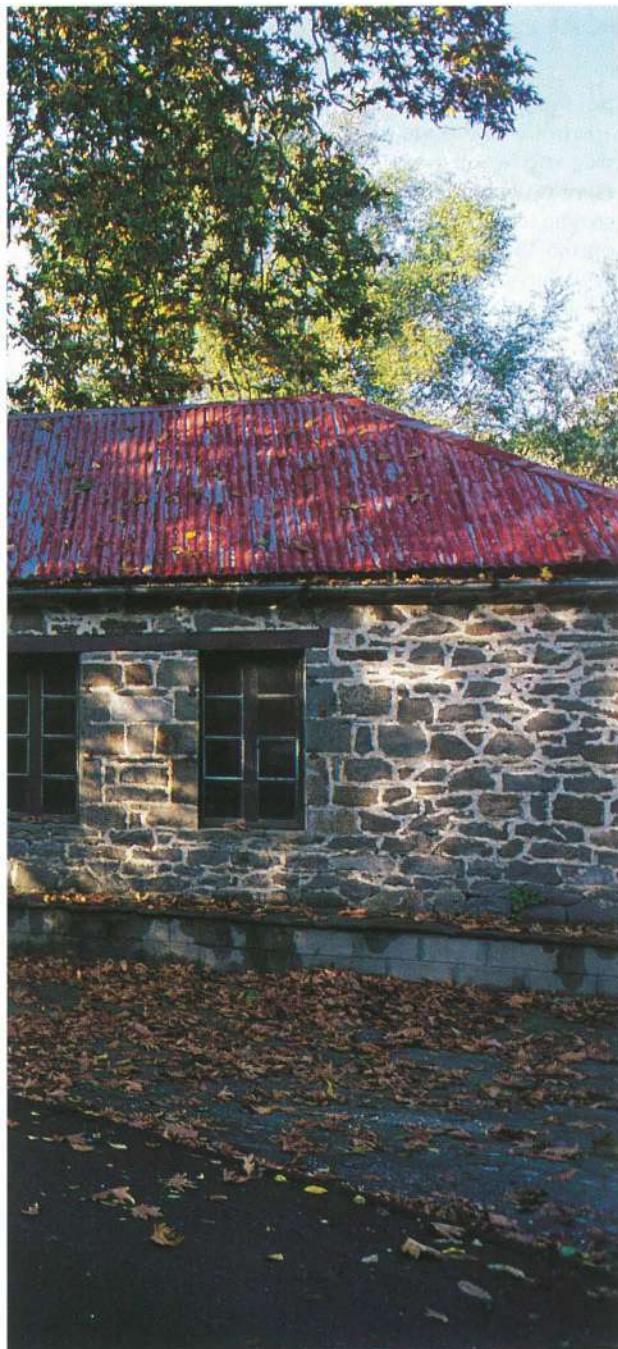

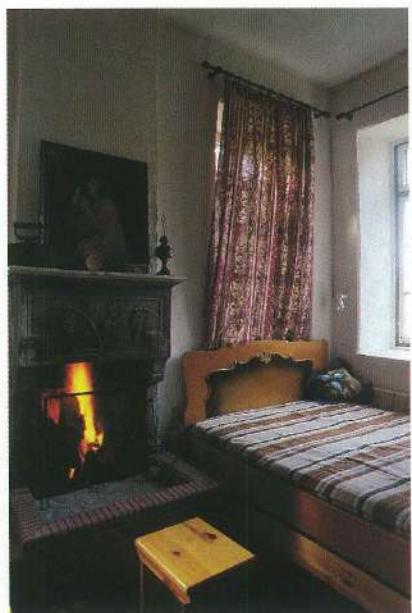
Καθώς μπαίνουμε στη Μόλιστα μας υποδέχεται μια υπέροχη φθινοπωρινή εικόνα.

βαλανιδιές με τα πεύκα, τα οπωροφόρα με τις λουλουδιασμένες αυλές και τους φρεσκοσκαμμένους λαχανόκηπους. Μια πέτρινη θολωτή βρύση, τόσο γνωστή και οικεία πια μας καλωσορίζει στην είσοδο του

χωριού με άφθονο νερό. Δίπλα ο παραδοσιακός ξενώνας του Βαγγέλη Σερίφη. Μας καλοδέχεται ο Βαγγέλης στο καθιστικό, μας κερνάει ντόπια ρακή δίπλα στο τζάκι, μας ξεναγεί στα δωμάτια και στο ζεστό χώρο

Ο Βαγγέλης Σερίφης δημιούργησε στην Μόλιστα έναν πολύ ζεστό παραδοσιακό χενώνα, που προσφέρει πλήρη φιλοξενία όλο το χρόνο. Το τζάκι ανάβει με τους πρώτους Φθινοπωρινούς μήνες και σβήνει αργά την Άνοιξη.

του υπόγειου μαγέρικου. Και πτοιοί δεν πέρασαν απ' εδώ. Ιταλοί, Γερμανοί, Αντάρτες, Κυβερνητικοί, έδρα Αστυνομικού σταθμού, εγκατάλειψη για χρόνια κι ύστερα μεράκι, δουλειά, ξαναζωντάνεμα. Όπως

στο παλιό Αμιλικό του Γανναδιού, έτσι και τώρα στον Ξενώνα του Σερίφη, μπορεί ο περαστικός να βρει τροφή, ζεστασιά και στέγη (Τηλ.0655/24.090, 23.743)

ΦΤΑΝΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΓΑΝΝΑΔΙΟ

Οδρόμος από την Μόλιστα μόλις που προλαβαίνει ν' ανηφορίσει 500 μέτρα. Αμέσως μετά την τελευταία καμπή του απλώνεται στα πόδια μας το Γανναδιό.

Μας κερδίζει με την πρώτη ματιά. Σταματάμε και αγναντεύουμε για ώρα πολλή το μικρό οροπέδιο που είναι χτισμένο και την δασωμένη πλαγιά που το περιβάλλει. Το Γανναδιό έχει έναν προνομιακό ορίζοντα, που ανάλογα από την θέση που βρίσκεται κανείς, εκτείνεται από δύο ως τριάντα χιλιόμετρα περίπου.

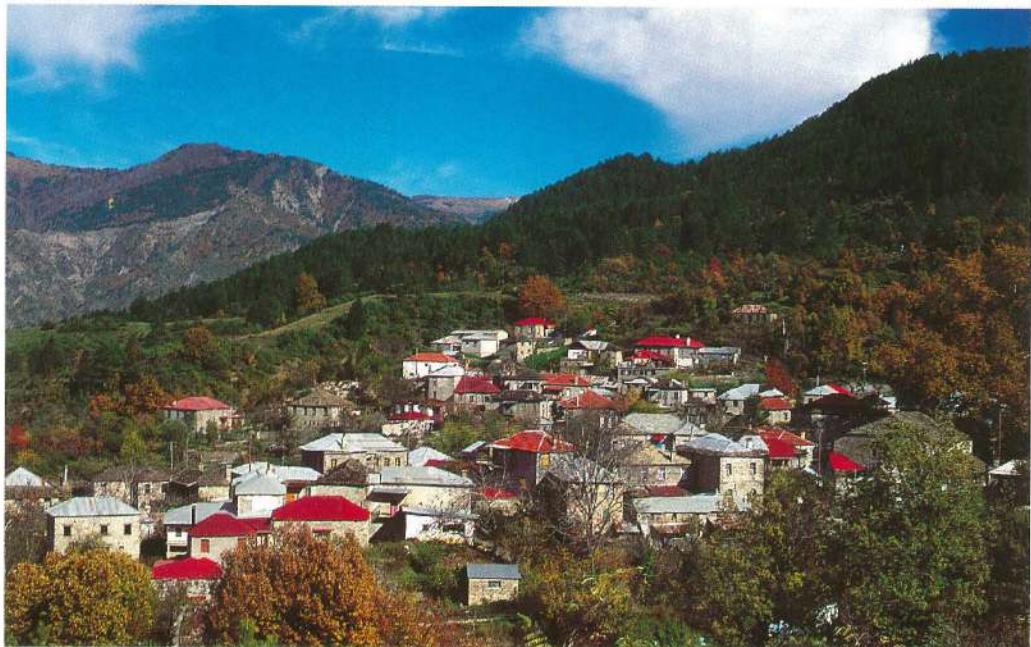
Έτσι στα βόρεια εκτείνεται η περήφανη κορυφογραμμή του Γράμμου, που η φηλότερη κορυφή του φτάνει τα 2520 μέτρα, στα ανατολικά υψώνεται η δεύτερη φηλότερη κορυφή της Ελλάδας, ο Σμόλικας,

με υψόμετρο 2637 μέτρα και νοτιότερα τρυπούν τον ουρανό οι φοβερές ορθοπλαγιές της Γκαμήλας με υψόμετρο 2497 μέτρα. Πριν αρχίσει η περιπλάνησή μας στο χωριό ανηφορίζουμε για λίγο στην **Τζιαντόρα**, τον ομαλό λόφο που δεσπόζει στο δυτικό τμήμα του οροπεδίου. Η κορυφή της Τζιαντόρας ανήκει σ' αυτά τα σημεία, που δύσκολα μπορεί να εγκαταλείψει ή να ξεχάσει κανείς, ένα πραγματικό σημείο αναφοράς για κάθε επισκέπτη του Γανναδιού.

Καθισμένοι στο ξύλινο κιόσκι που είναι εγκατεστημένο εκεί, αφήνουμε τα μάτια μας να πλανώνται άλλοτε στην Μόλιστα που απλώνεται κάτω από τα πόδια μας, άλλοτε δυτικότερα στην κοιλάδα του Σαραντάπορου και τις Αλβανικές κορυφογραμμές και άλλοτε στις υπόλοιπες πανύψηλες κορυφές που μας περιβάλλουν.

Πολιότερα η Τζιαντόρα ήταν γυμνός λόφος, που σημαίνει, ότι χρησιμοποιείτο ευρύτατα σαν βοσκότοπος από τα πολλά ζώα που

Γανναδιό, υψόμετρο 890μ. στις δασωμένες βορειοδυτικές πλαγιές του Σμόλικα. Χτισμένο με αξιοθαύμαστη αρχιτεκτονική το Γανναδιό, προσφέρει εικόνες σπάνιας ομορφιάς τόσο από μακριά, όσο και στο εσωτερικό του.

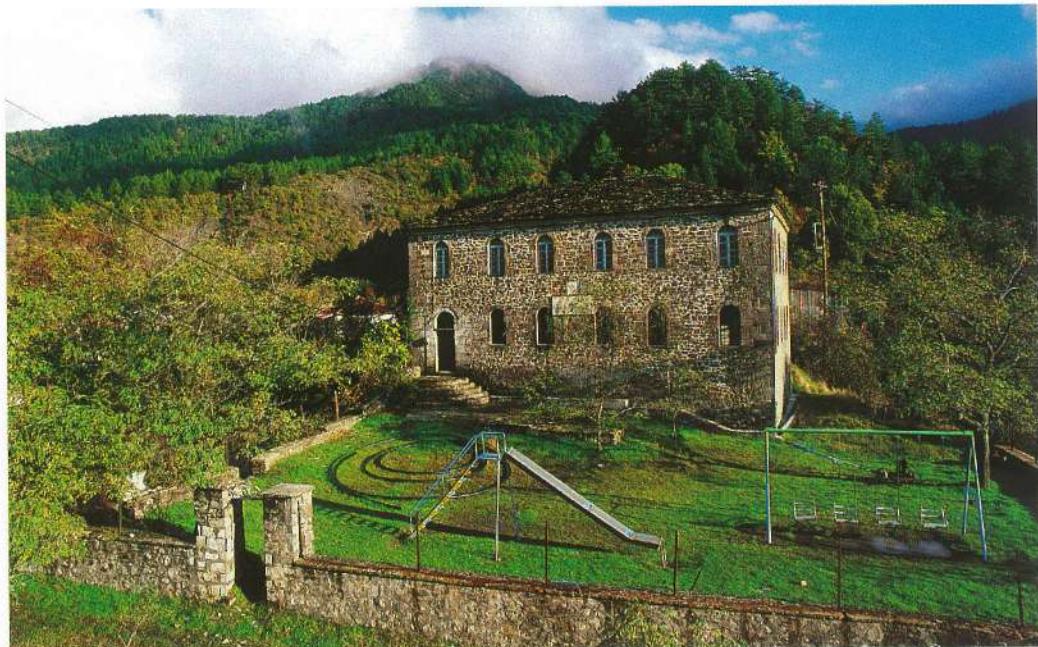
υπήρχαν τότε στην περιοχή. Έτσι οι Ιταλοί, που με την έναρξη του πολέμου κατέλαβαν το Γανναδιό, βρέθηκαν ξαφνικά μπροστά σε μια υπέροχη λοφοπλαγιά καλυμμένη από χιόνι. Και η Τζιαντόρα από βοσκότοπος που ήταν, απόκτησε αικόνη μια χρήση. Αποτέλεσε για τους Ιταλούς Αλπινιστές ιδιαίτερη πίστα για σκι, κάτι βέβαια που δεν άργησαν να μιμηθούν και τα παιδιά του χωριού με αυτοσχέδιες σανίδες.

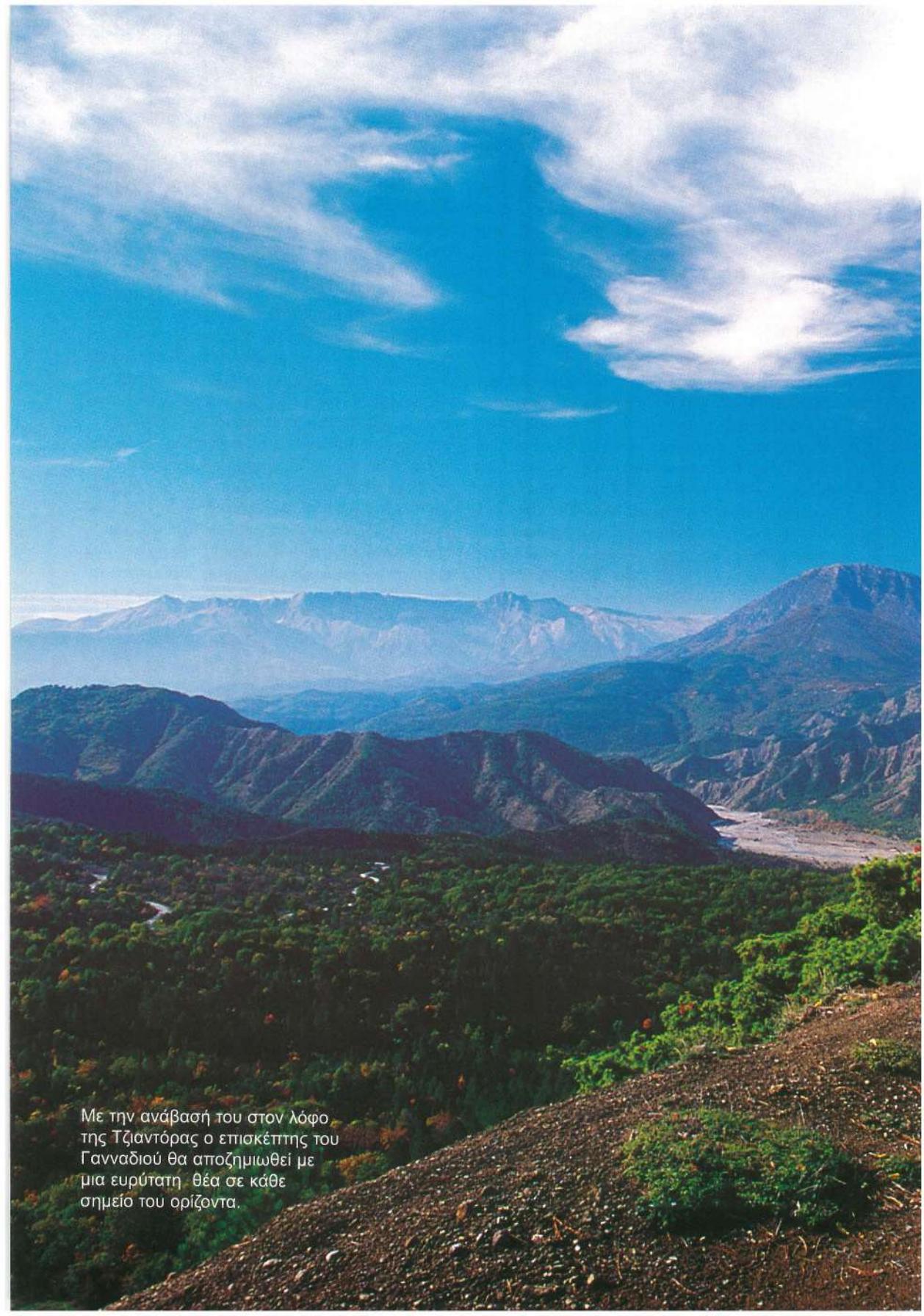
Πριν κατηφορίσουμε για το Γανναδιό συναντάμε στα δεξιά του δρόμου ένα πετρόχιστο κτίριο με επιβλητικό όγκο. Θα μπορούσαμε να το χαρακτηρίσουμε σαν τον "Πνευματικό Φάρο", που για πολλά χρόνια φώτισε το πνεύμα και την ψυχή των παιδιών και συνέβαλε αποφασιστικά στην διαμόρφωση του υψηλού μορφωτικού επιπέδου της ευρύτερης περιοχής. Είναι η περίφημη "Σπυριδώνειος Σχολή", που λειτούργησε σαν Δημοτικό Σχολείο-Σχολαρχείο μέχρι το 1928.

Το Σχολαρχείο του Γανναδιού έμεινε ονομα-

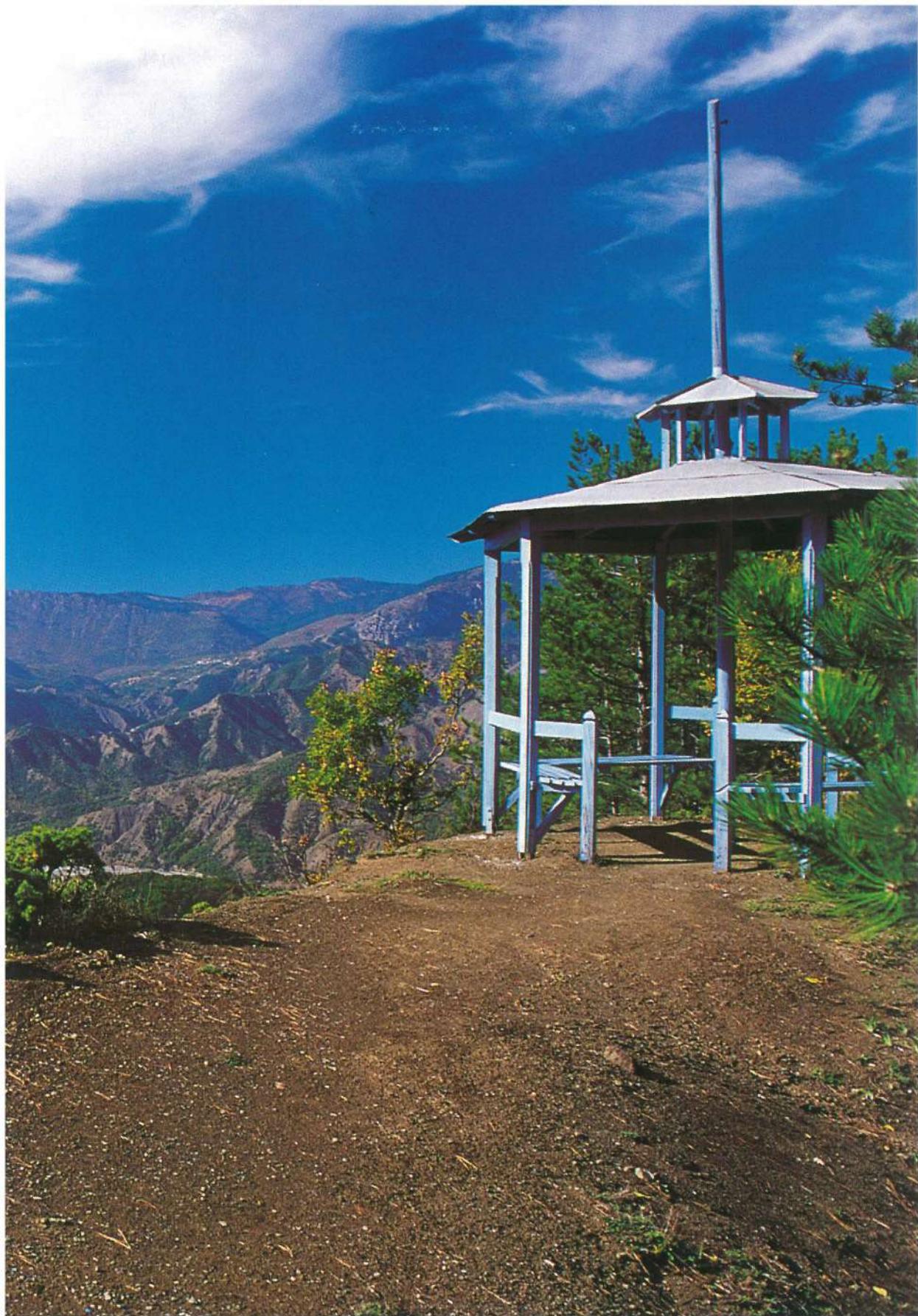
στό στην εποχή του, για την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρείχε στους περίπου 80 μαθητές του από όλη την περιοχή. Είναι στ' αλήθεια εκπληκτικές αλλά και απλησίαστες για τα σημερινά εκπαιδευτικά δεδομένα οι προδιαγραφές λειτουργίας του θαυμαστού εκείνου εκπαιδευτηρίου. Τα μαθήματα διαρκούσαν 8 ώρες την ημέρα και 11 μήνες το χρόνο και ανάμεσά τους περιλαμβάνονταν η υποχρεωτική διδασκαλία της Γαλλικής και Τουρκικής γλώσσας. Οι δάσκαλοι που διορίζονταν για ένα χρόνο στο Σχολαρχείο, ήταν πάντα οι καλύτεροι και, επειδή δεν ήθελαν να χάσουν ούτε την θέση τους ούτε την καλή αμοιβή τους, φρόντιζαν να παρέχουν υψηλή παιδεία στους μαθητές τους. Ο σεβασμός των μαθητών προς τους δασκάλους τους θεωρείτο δεδομένος και η πειθαρχεία υποδειγματική. Υπήρχε μια θαυμαστή αμφιδρομή σχέση ανάμεσα σε μαθητές και δασκάλους, τόσο σπάνια στις μέρες μας.

Το Σχολαρχείο που δεσπόζει στην είσοδο του Γανναδιού υπήρξε ένα από τα πολλά κληροδοτήματα του ευεργέτη του Γανναδιού Σπυρίδωνος Ξεινού, που έχησε από το 1820 ως το 1865 και πλούτισε ως έμπορος στη Ρουμανία. Το κληροδότημα χορηγούσε δωρεάν μόρφωση στα παιδιά της περιοχής και έμεινε ενεργό ως το 1840.

Με την ανάβασή του στον λόφο
της Τζιαντόρας ο επισκέπτης του
Γανναδιού θα αποζημιωθεί με
μια ευρύτατη θέα σε κάθε
σημείο του ορίζοντα.

Ο Γιώργος Δερμιτζάκης, Πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου αλλά και κάθε κάτοικος του Γανναδιού, μας έδωσαν σε κάθε περίσταση δείγματα του υψηλού αισθήματος φιλοξενίας τους.

Προσπερνάμε την χορταριασμένη αυλή και τον σωπηλό όγκο του φημισμένου Σχολείου, χωρίς να μπορούμε ν' αποφύγουμε ένα σωρό μελαγχολικές σκέψεις...

ΗΡΕΜΗ, ΓΛΥΚΕΙΑ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Στην είσοδο του χωριού μια μικρή ασφαλτοστρωμένη πλατεία που λειτουργεί σαν χώρος parking αφαιρεί τη σκυτάλη της μετακίνησης από τα αυτοκίνητα και την παραδίδει στα πόδια των περιπατητών. Χωρίς θορύβους, χωρίς μόλυνση από καυσαέρια, είναι υπέροχο να αισθανόμαστε κάτω από τα πόδια μας το φριλικό, περίτεχνο καλντερίμι του Γανναδιού, που συναρμολόγησαν πέτρα-πέτρα οι μάστοροί του τόσα χρόνια πριν.

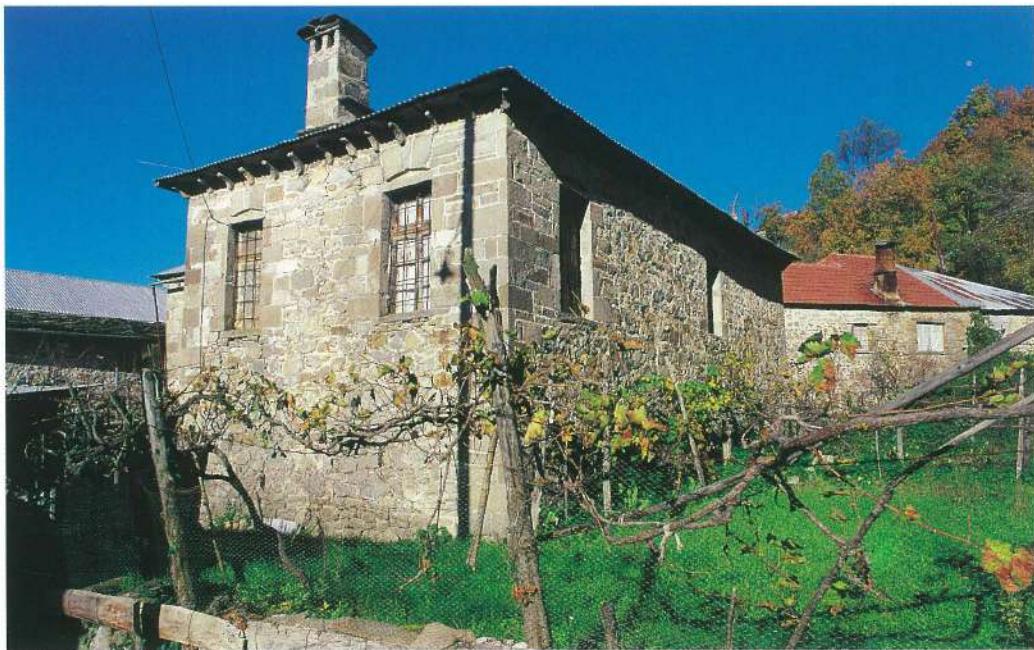
Το οπτικό μας πεδίο γεμίζει με το επιβλητικό αρχιτεκτόνημα του Κωδωνοστασίου της εκκλησίας των Ταξιαρχών.

Από το καμπταναριό αρχίζει και ο πολεοδομικός χώρος της πλατείας, με τον μεγάλο πλάτανο, το καφενεδάκι και την πέτρινη θολωτή βρύση. Εδώ μας καλοσορίζει εγκάρδια

ο Γιώργος Δερμιτζάκης, που εδώ και πολλά χρόνια είναι ο Πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου και πρόθυμα αναλαμβάνει την ξενάγησή μας σε κάθε γωνιά του χωριού.

Η περιήγησή μας αρχίζει από τον σημαντικότερο χώρο του Γανναδιού, την Πλατεία. Είναι σχεδόν ορθογώνια με διαστάσεις 28 x 40 μέτρα περίπου. Το βασικότερο κτιριολογικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής σύνθεσης της πλατείας αποτελεί η εκκλησία, που επιβάλλεται στα γύρω κτίσματα με τον όγκο της. Αυτό είναι απόλυτα φυσικό, αφού η εκκλησία ήταν εκείνη που ένωνε θρησκευτικά, κοινωνικά και συναισθηματικά την μικρή κοινωνία του χωριού.

Η πλατεία δημιουργεί αμέσως αισθήματα οικείοτητας. Θα λέγαμε, ότι μοιάζει μ' ένα "ανοιχτό δωμάτιο" για αστική χρήση των κατοίκων. Αίσθηση που δημιουργείται επί πλέον και από την έντονη παρουσία του γεροπλάτανου, που την καλύπτει με τα κλαδιά του και, αιώνες τώρα, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της. Στην ξυλοφτιαγμένη βάση του πλατάνου, την "λόντζια", κάθον-

Όγκος επιβλητικός, σπίτι φρουριακής κατασκευής στο Γανναδιό.

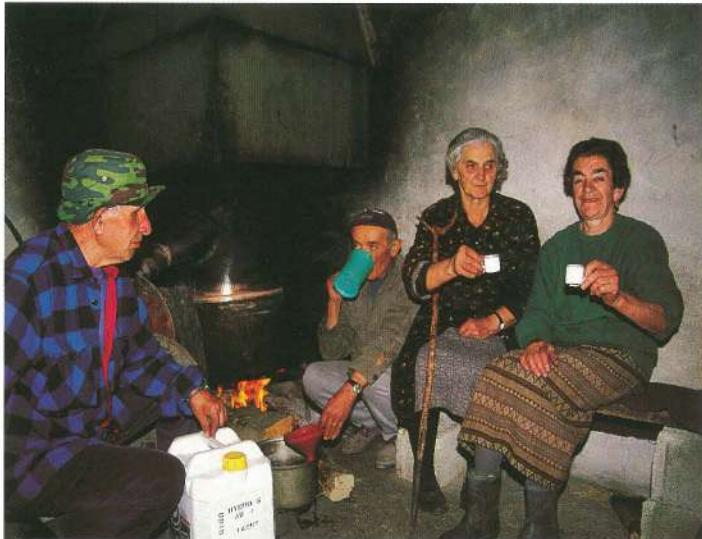
ταν κάποτε οι ηλικιωμένοι, τότε που το χωριό έσφυζε από ζωή και κίνηση.

Η πλατεία είναι φτιαγμένη με τέχνη και μεράκι. Ακόμα και μετά από τόσα χρόνια διακρίνουμε την άρτια κατασκευή, τόσο στην κλήση που έδωσαν οι τεχνίτες για τα βρύχινα νερά, όσο και στις ενώσεις των πλαικών με τις κατακόρυφες γύρω επιφάνειες. Ο χώρος της πλατείας δεν είναι ενιαίος αλλά χωρίζεται σε δύο τμήματα. Το μεγαλύτερο, με διαστάσεις 14 x 28 μέτρα περίπου είναι στρωμένο με πλάκες κομμένες ακανόνιστα και τοποθετημένες με ελεύθερη πλαικόστρωση. Στο μικρότερο τμήμα χρησιμοποιούνται πλάκες ορθογώνιες, αρμολογημένες με μεγάλη μαεστρία. Και στις δύο περιπτώσεις το δάπεδο αποτελείται από σχιστολιθική πέτρα της γύρω περιοχής, υλικό που χαρίζει μεγάλη συνάφεια στο χώρο και ανεβάζει την αισθητική του ποιότητα.

Από τα υπόλοιπα κτίρια της πλατείας το σπουδαιότερο είναι το κοινοτικό κατάστημα με τον ξενώνα, που χτισμένο στα 1864 αποτελούσε και την κύρια έκφραση της πολιτικής και δημοκρατικής υπόστασης του

χωριού σε καίριο σημείο, καθώς και ζωντανή έκφραση της φιλοξενίας, αισθήματος πολύ έντονου στην περιοχή αυτή.

Μια γνώριμη χαρακτηριστική μυρωδιά πλαινείται στην ατμόσφαιρα, καθώς τα βήματά μας μας οδηγούν σ' ένα σοκάκι έξω απ' την πλατεία. Ειν' η ευδαιμονική μυρωδιά των αχνιστών στέμφυλων που αδειάζουν σε μια γωνία (ξεκαζανιάζουν) οι Γανναδιώτες. Στο Γανναδιό, όπως και στα άλλα χωριά, ειν' η εποχή του τοίπουρου, της περίφημης ρακής. Καθαρό προϊόν απόσταξης σταφυλιού, χωρίς προσμείξεις αρωματικών βιοτάνων όπως συνηθίζεται αλλού, η ρακή είν' ένα παραδοσιακό ποτό, που δεν λείπει από κανένα σπίτι της περιοχής. Προπολεμικά μάλιστα η παραγωγή σταφυλιών στο Γανναδιό πλησίαζε τους 200 τόνους. Σήμερα έχουν απομείνει ελάχιστα αμπέλια κι έτσι οι κάτοικοι, για να εξασφαλίσουν το κρασί και το τσίπουρο της χρονιάς, είναι υποχρεωμένοι ν' αγοράζουν τα σταφύλια τους από την γύρω περιοχή. Ανέκαθεν το τσίπουρο και το κρασί ήταν φημισμένα στην περιοχή της Μόλιστας.

Ο κυρ. Θεοφάνης η κυρα-Λευκοθέα κι η κυρα-Ουρανία, σ' ένα από τα τελευταία καζάνια που έχουν απομείνει στο Γανναδιό. Στα φλιτζανάκια του καφέ που κρατάνε, δεν πίνουν καφέ, όπως θα νόμιζε κανείς, αλλά τσίπουρο.

Μόνο που ελάχιστο απ' αυτά προλάβαινε να φτάσει στο παζάρι της Κόνιτσας. Το περισσότερο έμενε στο χωριό και καταναλωνόταν ολοχρονίς στα σπίτια. Κάποτε όμως δύο Μολιστινοί, σαν τελείωσε η απόσταξη, γέμισαν από μια νταμιτζάνα ρακί ο καθένας και πήραν πρώι - πρώι το δρόμο της Κόνιτσας, να το πουλήσουν στο παζάρι. Κάποια στιγμή σταμάτησαν να ξαποστάσουν. Τότε ο ένας ένοιωσε το λαφύρι του στεγνό και σκέφτηκε, πως δεν θάταν άσχημο να το δρόσιζε με λίγο τσίπουρο. Έλα όμως που δεν ήθελε να θίξει το δικό του, αφού ήταν για πούλημα. Του 'ρθε λοιπόν η ιδέα ν' αγοράσει απ' τον άλλο.
-Για πούλημα δεν το 'χεις το ρακί κουμπάρε;
-Και βέβαια, αποκριθήκε εκείνος
-Ε τότε, πάρε μια δραχμή και βάλε μου μια κούπα.

Πήρε ο άλλος τη δραχμή και λέγοντας: "Καλή αρχή", γιόμισε την κούπα. Μα και ο δικός του λαιμός ήταν κατάστεγνος, έτσι ζήτησε απ' τον πρώτο, ν' αγοράσει μια δραχμή ρακί κι αυτός. Ήθελαν έτσι τα πράγματα, που ο πρώτος ήταν αδύνατο να του αρνηθεί. Άλλωστε σκέφτηκε: "Για πούλημα δεν το 'χω," Πήρε λοιπόν πίσω τη δραχμή του και γέμισε την κούπα του....πελάτη. Έτσι σιγά-σιγά και με το πήγαιν' έλα της δραχμής, άδειασαν οι νταμιτζάνες. Οπότε, μια κι είχαν ξεπουλήσει, σκέφτηκαν πως το ταξίδι ως το παζάρι της Κόνιτσας ήταν πια

ανώφελο. Κι έτσι με βήματα ανάλαφρα τούτη τη φορά πήραν τον ανήφορο και τραγουδώντας έφτασαν στο χωριό καταμεσήμερο. Κι όσοι τους έβλεπαν έτσι χαρούμενους πίστευαν, πως το 'χαν και οι δύο μοσχοπουλήσει το ρακί.

Να 'σαι σε καζάνι την ώρα που βγαίνει η ρακή και να μην δοκιμάσεις, δεν γίνεται. Έτσι, μετά τα καλωσορίσματα και τις ευχές για "Καλό Χειμώνα" και "Καλοξόδευτο", γεμίζουν τα ποτήρια και τσουγκρίζουν. Δεν είναι όμως ακριβώς τα ποτηράκια που γνωρίζουμε αλλά φλιτζανάκια του καφέ. Μου κάνει εντύπωση, πρώτη φορά συναντάω τέτοιο τρόπο σερβιρίσματος.

-Για να παίρνει μέσα περισσότερο, είν' η απάντηση στην απορία μου. Κι όταν λέω λίγο αργότερα, ότι "είναι λίγο αδύνατο τούτο το ρακί", φεύγει απ' το καζάνι μια γυναίκα και σε μερικά λεπτά ξαναγυρίζει.

-Για δοκίμασε αυτό, μου λέει. Είναι καυτό στα χέρια μου το φλιτζανάκι και αγνίζει, παρ' όλα αυτά δεν διστάζω να κατεβάσω μια γερή γουλιά. Γεμίζουν αμέσως δάκρυα τα μάτια και ο βίχας δεν κρατιέται στο λαιμό.

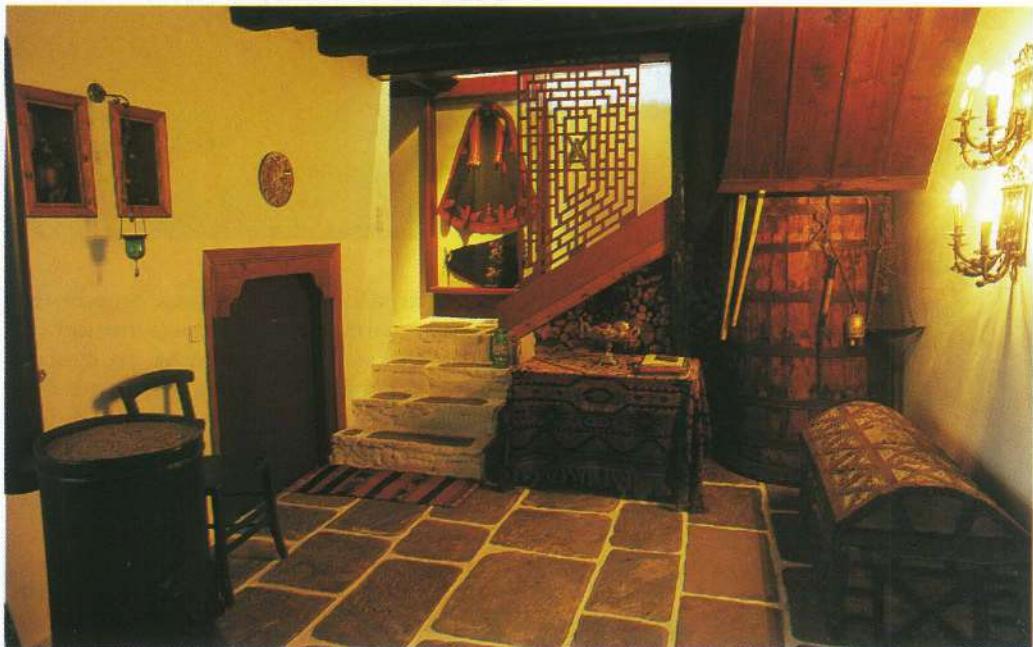
-Αυτό είναι το "πόντοι", λέει γελώντας η κυρούλα. Βράζεις τη ρακή κι ανακατώνεις μια κουταλιά ζάχαρη μέσα. Ό,τι πρέπει για το κρύο.

ΣΠΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Δεν είχε άδικο η καλή κυρούλα για το πόντοι. Βγαίνοντας απ' την γλυκιά ζέστη του καζανιού στην ψύχρα του Νοέμβρη, αναγνωρίζουμε την αξία του. Με ξεναγό μας τον Γιώργο Δερμιτζάκη συνεχίζουμε ν' ανακαλύπτουμε το Γανναδιό. Το μεράκι των νοικοκυράιων του χωριού είναι αποτυπωμένο παντού. Κάθε κτίσμα, μικρό ή μεγάλο φέρνει απάνω του τα ίχνη από τα χέρια και τα εργαλεία των παλιών μαστόρων. Ήταν η εποχή που κάθε κομμάτι της σκληρής Ηπειρωτικής πέτρας δουλευόταν με βαριοπούλα και κοπιδί και αποτελούσε την μοναδική και αναντικατάστατη πρώτη ύλη για τοίχους, στέγες, πλακόστρωτα, βρύσες και καλντερίμια. Είναι θαυμαστή η προσήλωση αυτών των ανθρώπων στη λεπτομέρεια, στην αφρονία των γραμμάν, στη λιτότητα αλλά και τη λειτουργικότητα. Ήταν γνωστό άλλωστε το πάθος των Γανναδιωτών για την ιδιοκτησία. Αυτός ήταν ένας από τους βασικούς λόγους που

ταξίδευαν πολύ όχι μόνον στα Ζαγοροχώρια και την υπόλοιπη Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό. Ήδη από το 1820 ταξίδευαν στη Ρουμανία και αργότερα στην Αίγυπτο, Η.Π.Α., Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Γερμανία, Σουηδία και πολλές άλλες χώρες. Ήταν σχεδόν απίθανο να μην υπάρχει από κάθε σπίτι, τουλάχιστον ένα άτομο στα ξένα. Γιατί το μεγάλο τους ιδανικό ήταν να πλουτίσουν και να επιστρέψουν μια μέρα πετυχημένοι στο χωριό τους, αν και κάποιοι ξεχνιούνταν για πάντα μακριά. Ιδιαίτερα στη Ρουμανία και στην Αίγυπτο έκαναν μεγάλες περιουσίες και είναι γνωστό, πως στα 1930, ζούσαν στη Ρουμανία 30 Γανναδιώτες. Υπήρχαν βέβαια και πολλοί, που σ' όλη τους τη ζωή δεν έφευγαν ποτέ απ' το χωριό και πολύ σπάνια πήγαιναν ακόμα και στο παζάρι της Κόνιτσας ή στα πανηγύρια των γύρω χωριών. Όταν έφτανε η πολυπόθητη στιγμή ν' αρχίσει το χτίσιμο ενός καινούργιου σπιτιού,

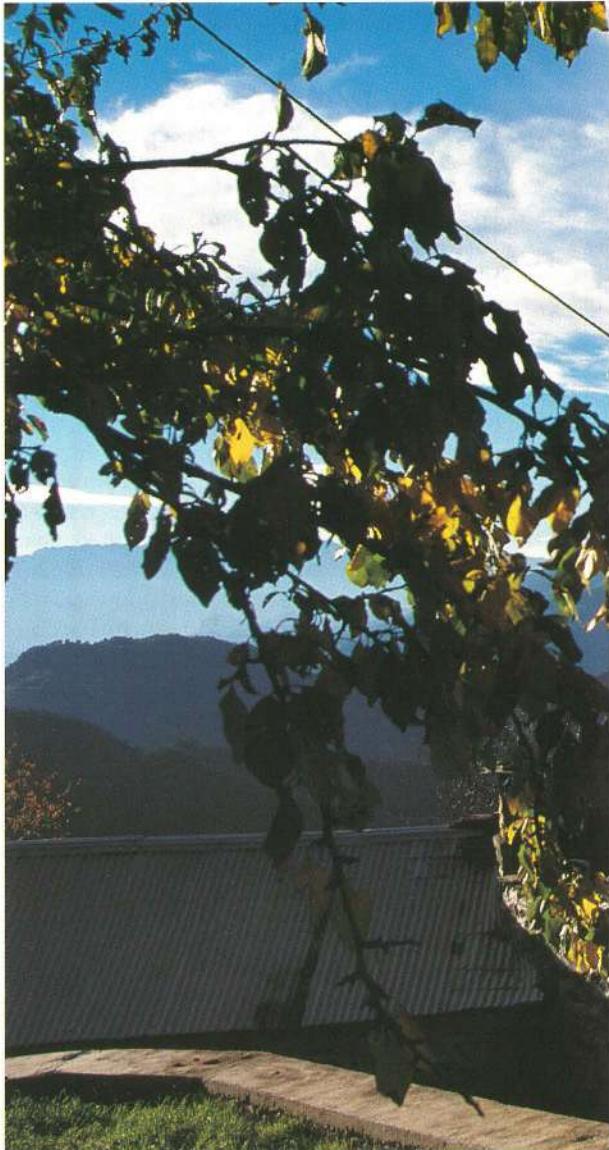
Ένα έξοχο δείγμα αναπαλαίωσης αλλά και σεβασμού προς τα παραδοσιακά αρχιτεκτονικά στοιχεία του Γανναδιού, αποτελεί το σπίτι της κ. Ειρήνης και κ. Δημοσθένη Βαλσάμη, που πάντα είναι πρόθυμοι να ξεναγήσουν κάθε επισκέπτη τους.

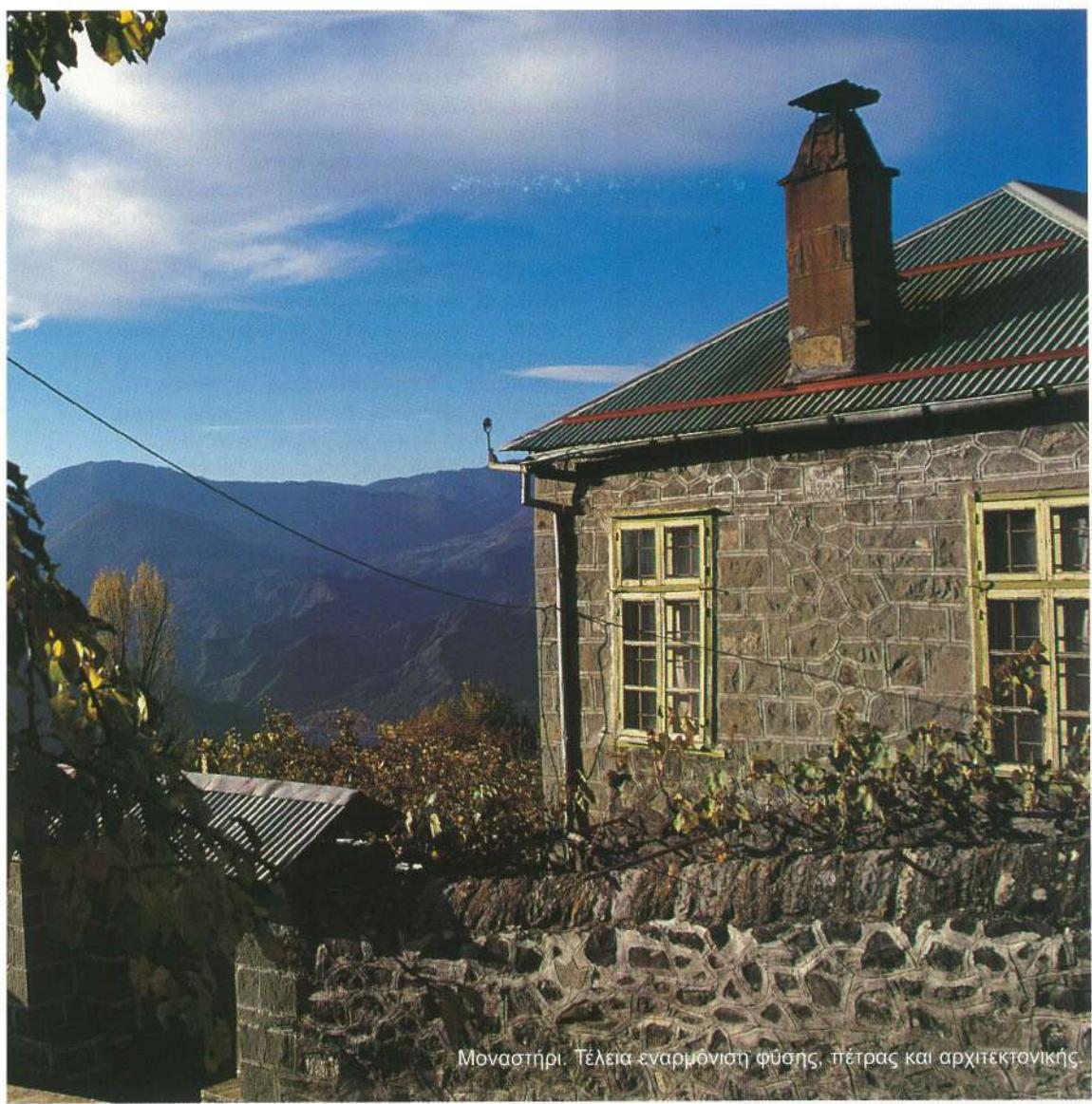

Διατηρώντας όλα τα παραδοσιακά της στοιχεία η Μόλιστα είναι χτισμένη σε υψόμετρο 840 μέτρων, ανάμεσα στο Γανναδιό και στο Μοναστήρι.

Μόλιστα. Αφράτο καθώς είναι το χώμα από τις φθινοπωρινές βροχές, προετοιμάζεται για την σπορά των λαχανόκηπων.

ήταν για όλους ένα γεγονός σημαντικό. Έσφαζαν τότε στα θεμέλια του σπιτιού ένα κατσικί ή κόκκορα και υπήρχε το όμορφο έθιμο να βοηθούν οι χωριανοί με τα ζώα τους στο κουβάλημα των υλικών που χρειάζονταν για το χτίσιμο. Κάποτε έφτανε κι η μέρα που τελείωνε το σπίτι. Επακολουθούσε μεγάλο γλέντι με γενική συμμετοχή. Κρεμούσαν τότε στη στέγη του σπιτιού ένα μαντήλι με ξύλο (μπαϊράκι) και οι συγγενείς του νοικοκύρη έδεναν στο ξύλο διάφορα μπαχτσίσια (δώρα) για τους μαστόρους.

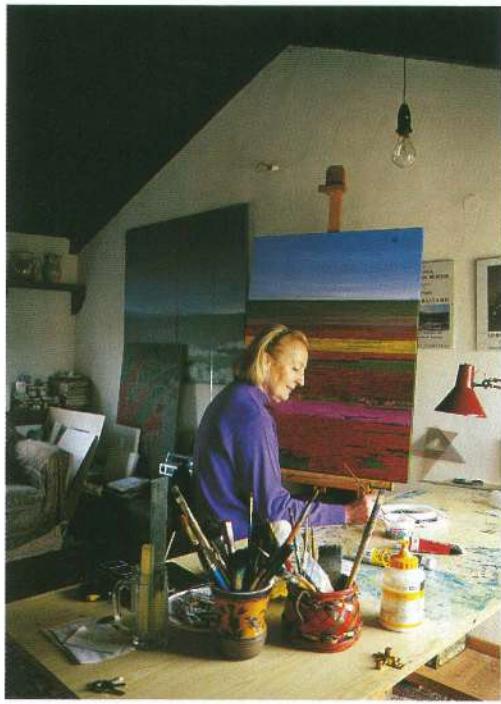

Μοναστήρι. Τέλεια εναρμόνιση φύσης, πέτρας και αρχιτεκτονικής.

Τα σπίτια του Γανναδιού, όπως και των άλλων χωριών, είναι χτισμένα με μαύρη πέτρα και παλιά ήταν όλα σκεπασμένα με πλάκες. Η πέτρα αυτή βρίσκεται σε αφθονία στην περιοχή και διακρίνεται σε δύο κατηγορίες, ανάλογα αν προέρχεται από το βουνό ή το ποτάμι (Σαραντάπορο και άλλα ρέματα).

Την ευθύνη για την μεταφορά της πέτρας είχαν τα "μπουλούκια" ή οι "παρέες", που αναλάμβαναν το συγκεκριμένο έργο. Αν όμως το έργο ήταν κοινωφελές, την μεταφο-

ρά της πέτρας αναλάμβαναν όλοι μαζί οι κάτοικοι, που έδιναν σ' αυτό το καθήκον έναν γιορταστικό χαρακτήρα. Κυριακή πρώι μαζεύονταν όλοι με τα ζώα τους και με φωνές και τραγούδια κινούσαν για το σημείο συλλογής ή εξογωγής της πέτρας. Επικεφαλής ήταν ο ειδικός μάστορας του μπουλουκιού, που ήξερε από φουρνέλα και κατόπιν με τη βαριά και το λοστό, τεμάχιζε την πέτρα και έβγαζε τα καλύτερα κομμάτια. Βλέπουμε λοιπόν, ότι τις εποχές εκείνες οι άνθρωποι, χρησιμοποιώντας απλά εργα-

Εμπνευσμένη από την φύση του χωριού της η κ. Ειρήνη Βαλσάμη δημιουργεί στο εργαστήριό της στο Γανναδιό, πίνακες ζωγραφικούς, εξαιρετικής τέχνης και ευαισθησίας, αληθινά αποκτήματα για κάθε φιλότεχνο.

(Τηλ 0655/23.714)

λεία, αλλά με το αλάθητο ένοτικτο του κατασκευαστή, κατάφερναν να δίνουν πνοή στην άψυχη ύλη της πέτρας και να διαμορφώνουν μ' αυτήν κτίσματα και χώρους ελκυστικούς.

Τα σπίτια είναι χτισμένα δίπλα- δίπλα για τον φόρτο των κλεφτών, σε πολλά μάλιστα οι στέγες είναι ενωμένες. Ο απλούστερος τύπος του σπιτιού στην περιοχή της Μόλιστας είτε είναι λαϊκό είτε "νοικοκυρόσπιτο" (αρχοντόσπιτο) είναι ορθογώνιος, με το μακρύ τμήμα της κατόψεως του γυρισμένο αντίκρυ στο υποτυπώδες οδικό δίκτυο, ανεξάρτητα από τον προσανατολισμό του. Αυτό αποδεικνύει την κοινωνικότητα αλλά και τους στενούς δεσμούς, που ανέπτυσσαν μεταξύ τους οι κάτοικοι. Έτσι όλα σχεδόν τα σπίτια "έβλεπαν" στο δρόμο, αριστερά και δεξιά της κάθε αυλόπορτας υπήρχαν (και υπάρχουν ακόμα) δύο πέτρινα πεζούλια, όπου μπορούσαν να κάθονται και να συνομιλούν οι γυναίκες στον ελεύθερο χρόνο

τους (οι άνδρες πραγματοποιούσαν τις συναναστροφές τους στο καφενείο). Η έννοια της "γειτονιάς", που έχει εκλείψει πια στις μέρες μας, ήταν στις εποχές εκείνες ταυτόσημη με τον καθημερινό τρόπο ζωής. Το σπίτι γενικότερα στην Ήπειρο αποτελείτο συνήθως από δύο ορόφους, το "κατώ" και το (ανώ). Η αυλόπορτα, που είναι μορφολογικό στοιχείο του σπιτιού που ανήκει στο δρόμο, οδηγεί στην πλακόστρωτη αυλή με τα βοηθητικά παραρτήματα του σπιτιού, όπως φούρνο, υπόστεγο, "χαλέ" (αποχωρητήριο) και σε μερικά σπίτια το "καζαναριό" για την απόσταξη της ρακής. Το ανώ, που προορίζεται για κατοικία, περιλαμβάνει την "κρεβάτα", που είναι μεγάλος χώρος για συγκεντρώσεις, τον "οντά", που είναι δωμάτιο υποδοχής καλοκαιρινό ή χειμωνιάτικο, το "μαντζάτο", που είναι το ζεστό χειμωνιάτικο δωμάτιο με τζάκι και την "γωνία", που είναι το καθημερινό δωμάτιο, όπου μαγειρέυνται και τρώνε. Στο υπόγειο υπάρχει το "κατώ" για τα ζώα, το "κελάρι" που είναι αποθήκη τροφίμων και η "μπίμσα", μια θολωτή αποθήκη κρασιών, που παλαιότερα χρησιμοποιείτο και ως κρυψώνας.

Τα κύρια μορφολογικά στοιχεία που καθορίζουν τον αρχιτεκτονικό χαρακτήρα του σπιτιού στην περιοχή της Μόλιστας είναι ο φρουριακός χαρακτήρας με λίγα ανοίγματα, η σκούρα βουνίσια πέτρα με τους χοντρούς τοίχους, οι φανερές ανάμεσα στην πέτρα ξυλοδεσμές, η ψηλή στέγη και η τετράγωνη ψηλόκορμη καμινάδα. Γενικά το σπίτι στην περιοχή είναι ενδοστρεφές, λιτό, φτωχικό θα έλεγε κανείς, ώστε να μην προκαλεί το φθόνο των ξένων περαστικών. Η αυλή, περιφραγμένη συνήθως με υψηλό μαντρότοιχο, είναι ο κύριος χώρος του σπιτιού για όλο το χρόνο, μια και τα μεγάλα "χαριάτια" της Μακεδονίας λείπουν εδώ για κλιματολογικούς λόγους. Στο εσωτερικό έχουν ψηλά ταβάνια με διάφορα σχέδια, εντοιχισμένες ντουλάπτες και παράθυρα με σταυρωτές σιδεριές.

Μελετώντας αυτούς τους παλιούς μαστόρους μπορούμε να συμπεράνουμε, πως η Αρχιτεκτονική και η Πολεοδομία, όταν είναι βγαλμένες από την ίδια τη ζωή, χωρίς πιέσεις και καταναγκασμούς, με οδηγό το ισχυρό "δημιουργικό λαϊκό ένοτικτο", οδηγούν πάντοτε στη γένεση ενός χώρου οικείου στην ανθρώπινη κλίμακα και φιλικού.

ΕΝΑ ΓΛΕΝΤΙ ΑΠ' ΤΑ ΠΑΛΙΑ

ήλιος χαμηλώνει πίσω απ' τα χοντρά κλαδιά του γεροπλάτανου, σοκάκια και καλντερίμια γεμίζουνε σκιές. Κάποια παράθυρα φωτίζονται, υπάρχουν ακόμα μερικοί πιστοί, που ζουν δύο το χρόνο στο χωρίο τους. Τα πιο πολλά όμως σπίτια παραμένουν σκοτεινά και σφραγισμένα, πέρασε πια η εποχή των διακοπών, θα ξανανοίξουν το άλλο καλοκαίρι. Υπάρχουν βέβαια κι αυτοί, που δεν αντέχουν τόσους μήνες χωρίς να δουν το Γανναδιό. Και δεν διστάζουν να ταξιδέψουν ακόμα κι από την Αθήνα ή την Πελοπόννησο, αρκεί να βρεθούν στις πατρογονικές εστίες, έστω και για λίγες ώρες. Ανάβουν τότε τα τζάκια, ξανακαπτίζουν οι καμινάδες, φίλοι παλιοί ξανατσουγκρίζουν τα ποτήρια τους, τα λένε στην πλατεία όπως παλιά. Σ' αυτή την πλατεία που γνώρισε τόσα γλέντια στο παρελθόν. Τα γλέντια στο Γανναδιό, διακρίνονται γενικά σε τρεις κατηγορίες. Υπήρχαν λοιπόν οι εσπεριδες και αργότερα τα πάρτυ, που γίνονταν στα σπίτια και στις περιπτώσεις αυτές τον μεζέ και το κρασί τα διέθετε ο οικοδεσπότης. Υπήρχαν ακόμα τα "ζιαφέτια" που γίνονταν στην ύπαιθρο, πάντα με ψητά κρέατα ρεφενέ από τους συνδαιτημόνες. Ήταν τέλος και οι δημοτικοί χοροί, που έδιναν την ευκαιρία στους παρευρισκομένους να επιδείξουν την επιδεξιότητά τους στο χορό αλλά και την αντοχή τους στην κατανάλωση κρασιού και τοίπουρου. Τα παλιά χρόνια

γλεντούσαν με τα λαϊκά όργανα των γύφτων του χωριού, αργότερα όμως και με γραμμόφωνο, πικ-απ ή μαγνητόφωνο. Πάρα πολλά γεγονότα κατά τη διάρκεια του έτους αποτελούσαν αφορμή για να στηθεί ένα γλέντι. Όπως το μεγάλο πανηγύρι των Ταξιαρχών στις 8 Νοεμβρίου, γάμοι, αρραβώνες, ονομαστικές γιορτές, όπως οι Αποκριές, η Καθαρά Δευτέρα, το Πάσχα, τα Χριστούγεννα, η Πρωτομαγιά. Γλέντια όμως ακόμα γινόταν και στον τρύγο, στα καζάνια, όταν σκότωναν ένα αγριογούρουνο ή και απλά όταν τους έκανε κέφρι. Κατά την διάρκεια αυτών των γλεντιών καταναλώνονταν μεγάλες ποσότητες κρασιού και τοίπουρου, που συνοδεύονταν από άφθονα ψητά. Παράλληλα με τους δημοτικούς και λαϊκούς χορούς, ήδη από το 1920 είχαν εισαχθεί στο Γανναδιό και οι μοντέρνοι Ευρωπαϊκοί χοροί της εποχής, φοξ, βαλς και τοάρλεστον.

Εκατοντάδες απ' αυτούς τους δίσκους υπάρχουν ακόμη στο χωρίο. Πολλές φορές τα γλέντια ήταν ολονύχτια. Οι άνδρες συνήθωσαν χόρευαν μαζί με τις γυναίκες. Στους μεγάλους όμως χορούς στην πλατεία, οι άνδρες χόρευαν στον εσωτερικό κύκλο, ενώ οι γυναίκες στον εξωτερικό. Στα γλέντια οι γυναίκες, κατανάλωναν λίγο κρασί και ποτέ ρακί. Στις ονομαστικές εορτές επικρατούσε η συνήθεια να επισκέπτονται όλοι οι χωριανοί τον εορτάζοντα μετά την εκκλησία. Συνοδεύόταν από τα όργανα και πήγαιναν σε τέσσερις παρέες: ηλικιωμένοι,

Αναβίωση, έστω και παροδική, των φημισμένων γλεντιών, που κάποτε ήταν τόσο συχνά στην πλατεία του Γανναδιού.

άνδρες, γυναίκες και παιδιά. Τα κεράσματα ήταν ρακί, τσιγάρο, γλυκό του κουταλιού ή λουκούμι και καφές. Όταν επέστρεφαν οι ξενιτεμένοι κερνούσαν όλους τους χωριστούς στο καφενείο. Γενικά οι Γανναδιώτες ήταν -και είναι - πολύ ευαίσθητοι σε θέματα φιλοξενίας και θεωρείται προσβολή να περάσει κάποιος από Γανναδιώτικο σπίτι και να μην πάρει γλυκό ή ρακί.

Καθώς πέφτει η νύχτα στο Γανναδιό, έχω την αίσθηση, πως οι παλιές εποχές αναβιώνουν. Γεμίζει χωριστούς το καφενείο και η πλατεία χαρούμενες γυναικείες φωνές. Είν' ένας σύλλογος κυριών από την Αθήνα, που προσκεκλημένες από την Ρηνιώ και τον Γιώργο Δερμιτζάκη, επισκέπτονται για πρώτη φορά το Γανναδιό. Ενθουσιασμένες από την ολοήμερη περιήγησή τους στην περιοχή, δοκιμάζουν τώρα τις τοπικές σπεσιαλιτέ, συνοδευμένες με το απαραίτητο ρακί. Και ύστερα, αφηφώντας την ψυχρή νύχτα του Νοέμβρη, βγαίνουν στην πλατεία και της χαρίζουν κάτι από την παλιά της αίγλη, με τραγούδι και χορό ως τα μεσάνυχτα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Γ ανναδιό, Μόλιστα, Μοναστήρι. Κάποτε τρία φημισμένα μαστοροχώρια, με ονομαστούς μάστορες και νοικοκυραίους, αρχοντικά και σχολεία, ζωντάνια κι ενεργητικότητα, γλέντια και πλούσιους μετανάστες. Σήμερα τρία μικρά χωριά, χαμένα μέσα στις δασωμένες πλαγιές του Σμόλικα, σγωνίζονται να διατηρήσουν το χαρακτήρα και τους κατοίκους τους. Πανέμορφα ακόμα και παραδοσιακά, μόλις 20 χιλιόμετρα από την Κόνιτσα, έχουν όλα εκείνα τα στοιχεία, που μπορούν να μαργέψουν κάθε επισκέπτη, κάθε εποχή του χρόνου. Ας είναι αυτό το άρθρο μια έκκληση στην πολιτεία και τους τοπικούς άρχοντες να τα προσέξουν, μήπως και κάποια στιγμή ξανακουστούν φωνές παιδιών, στα σχολεία και στα σοκκάκια τους. Εμείς απ' την πλευρά μας είμαστε τυχεροί που τα γνωρίσαμε, υπερήφανοι που τα παρουσιάζουμε και αισιόδοξοι για το μέλλον τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- "ΤΑΝΝΑΔΙΩΤΙΚΑ" Θ. Γ. Γκούτου Αθήνα 1986
"ΟΡΕΙΝΟΙ ΚΑΙ ΜΕΘΟΡΙΟΙ" Γιάννη Λιμπερόπουλου Αθήνα 1972
"Η ΜΟΛΙΣΤΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ" Ε. Π. Δημητριάδη (Καθ. Πολεοδομίας Α.Π.Θ.) Θεο/νίκη 1974.
"ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ" (ΕΙΚΟΣΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ), Διδακτορική Διατριβή,
Ευάγγελου Π. Δημητριάδη, Θεο/νίκη 1980.
"ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΣΤΗ ΧΕΡΣΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΤΟ 1800"
Διδακτορική Διατριβή, Χαρλαου Γ. Γκούτου,
Επιστ. Βοηθού Παντείου Σχολής Αθήνα 1985.
"ΜΟΛΙΣΤΙΝΑ" Χ.Γ. Γκούτου Αθήνα 1983.

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ: (0655) 22 191

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΚΟΥΤΙΑΣ: 22 060 - 23 830

ΑΩΟΣ: 22 079

ΔΕΝΔΡΟ: 22 055

ΦΑΡΑΓΓΙ: 22 054

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΞΕΝΩΝΕΣ

ΜΟΛΙΣΤΑΣ: 24 090, 23 743

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΣΕΡΙΦΗΣ

ΞΕΝΩΝΕΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΠΟΤΑΜΟΛΙΘΟΣ: 22 663

ΒΙΛΛΑ ΡΕΑ: 61 110

ΓΕΡΑΚΟΦΩΛΙΑ: 22 168

ΠΙΑΝΟΡΑΜΑ: 23 135

ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ: 23 330

ΧΟΥΣΙΟΣ: 23 865

ΣΧΟΛΗ "PADDLER"

23 101
ΝΙΚΟΣ ΚΥΡΙΤΣΗΣ

RAFTING, KAYAK, CANYONING,

ΠΕΖΟΠΟΡΙΑ, ΑΝΑΡΡΙΧΗΣΗ,

ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΟ ΠΛΑΓΙΑΣ

